

עירובין פרק עשירי המוצא תפילין

(עירובין צה, א)

משנה:

המוצא תפילין (בשדה במקום שנאבדו) - מכניסן (לעיר ולבית) זוג זוג (אחד בראש ואחד בזרוע, והיינו 'זוג': כדרך שלובשן בחול; וחוזר תמיד ומכניסן זוג אחר זוג, עד שיכלו); רבן גמליאל אומר: שנים שנים (זוג בראש וזוג בזרוע; ובגמרא בעי טעמא מאי נינהו); כמה דברים אמורים? - בישנות (שניכר הקשר העשוי כמין שדי, דודאי תפילין הן ויש בהן קדושה ואסור להניחן בבזיון), אבל בחדשות - פטור (מלהכניסן, דילמא קמיע הן בעלמא, ואין בהן קדושה - אלא בנעשים כהלכתן והיינו 'לשמן'; הלכך לא מחליטין שבתא עלייהו); מַצָּאן צבתים (קשרים קשרים הרבה תפילין בכל קשר) או כריכות (ובגמרא מפרש מאי 'צבתים' ומאי 'כריכות') - מחשיך עליהן ומביאן (ימתין עד שתחשך וישב שם וישמרם, ולכשתחשך יטלם יחד; ובגמרא פריך: וליעיילניהו זוג זוג?).

(עירובין צה, ב)

המשך המשנה

ובסכנה (שאינו יכול להמתין שם, ומתיירא מפני הליסטים) מכסן והולך לו; רבי שמעון אומר: נותנן לחבירו, וחבירו לחבירו (דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות) - עד שמגיע לחצר החיצונה (של עיר, שהוא מקום המשתמר ראשון); וכן בנו (שילדתו אמו שם בשדה בשבת): נותנו לחבירו, וחבירו לחבירו - אפילו מאה! רבי יהודה אומר: נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום! אמרו לו: לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה (אינן יכולין להרחיקה מתחום שביתת בעלים: הכל לפי מה שעירבו הבעלים).

גמרא:

זוג אחד - אין, טפי - לא; לימא תנן סתמא דלא כרבי מאיר, דאי כרבי מאיר - האמר 'לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף', דתנן (לענין הצלת דליקה, ב'כל כתבי הקודש' (שבת פ"ט מ"ד דף קכ"א)): 'ולשם (לחצר שסמוכה לדליקה) מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף'; וההיא סתמא - ממאי דרבי מאיר היא? - דקתני עלה 'לובש ומוציא ופושט ולובש ומוציא ופושט אפילו כל היום כולו - דכרי רבי מאיר'. אמר רבא: אפילו תימא רבי מאיר, התם - דרך מלבושו כחול שוויה רבנן, והכא דרך מלבושו כחול שוויה רבנן: התם (לחצר שסמוכה לדליקה) דבחול כמה דבעי לביש - לענין הצלה נמי שרו ליה רבנן; הכא דבחול נמי זוג אחד - אין, טפי - לא, לענין הצלה נמי זוג אחד - אין (דקסבר: שבת - זמן תפילין הוא, ומשום הכי שרי, ובלאו הצלה נמי, אם בא להניח תפילין - מניח, ומשום הצלה לא שרינן ליה טפי), טפי - לא.

רבן גמליאל אומר: שנים שנים:

מאי קסבר (דקא שרי שנים שנים אבל טפי לא)? : אי קסבר שבת זמן תפילין הוא (משום הכי שרי, אבל לאצולי טפי מן המצוה - לא) - זוג אחד - אין, טפי - לא; ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא (ושרו ליה רבנן דרך מלבוש משום דתכשיט הוא לגביה ולא משאוי, ואף על גב דלאו אורחיה), ומשום הצלה (הכא משום הצלה שרי), דרך מלבוש שרו ליה רבנן, אפילו טפי נמי?! לעולם קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא, וכי שרו רבנן לענין הצלה - דרך מלבוש: במקום תפילין (הראוי להניח בו תפילין; שאין כל הראש כשר להניח תפילין אלא קדקד לבד, וחריץ יש שם שהתפילין יושבים בו, ואינן בולטין כל כך, כדלקמן; ובשבת נמי באתרא דלא חזו ליה - לאו תכשיט הוא, שבולטין יותר מדאי והוי כמשאוי); אי הכי - זוג אחד נמי אין, טפי - לא!

אמר רב שמואל בר רב יצחק: מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין.

הניחא דראש, דיד מאי איכא למימר (אין כל הזרוע כשר לתפילין אלא קיבורת, כדלקמן)?

כדרב הונא, דאמר רב הונא: פעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על ראשו ומסלקן מראשו וקושרן בזרועו.

אימר דאמר רב הונא (שרי ליה למנטרינהו התם) שלא ינהג בהן דרך בזיון (להניח חבילה עליהן), 'ראוי' מי אמר (דגבי שבת לימא דתכשיט הוא)? אלא כדאמר רב שמואל בר רב יצחק: מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין - הכא נמי מקום יש ביד שראוי להניח בו שתי תפילין.

תנא דבי מנשה: ' (דברים 10, 8) [וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך]: 'על ירך' - זו קיבורת (אבר אמצעי שבזרוע ובלע"ז רבדי"ן); 'בין עיניך' - זו קדקד' היכא?

אמרי דבי רבי ינאי: מקום שמוחו של תינוק רופס (גירסת רש"י: רופף = רך; ובלע"ז פונטינ"א).

לימא בדרב שמואל בר רב יצחק קמיפלגי, דתנא קמא לית ליה דרב שמואל בר רב יצחק ורבן גמליאל אית ליה דרב שמואל בר רב יצחק?

לא! דכולי עלמא אית להו דרב שמואל בר רב יצחק, והכא - בשבת זמן תפילין קמיפלגי: דתנא קמא סבר שבת זמן תפילין הוא (ומשום הצלה לא מישרו ביה טפי מן המצוה, דלאו תכשיט ניהו; וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא ואיכא בל תוסיף - אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה כמשאוי), ורבן גמליאל סבר שבת לאו זמן תפילין הוא (והיינו טעמא דשרו ליה רבנן להצלה: משום דתכשיט הוא, הלכך כל כמה דהוה תכשיט - שרי ומשום בל תוסיף ליכא הכא, דאין כאן מצות תפילין כלל, אלא כשאר מלבוש בעלמא); ואיבעית אימא דכולי עלמא שבת זמן תפילין הוא (ודכולי עלמא אינה תכשיט), והכא - במצות צריכות כוונה קמיפלגי: תנא קמא סבר לצאת בעי כוונה (גירסת רש"י: תנא קמא סבר מצות צריכות כוונה. שהעושה מצוה צריך שיכוין בה, הלכך זוג אחד - אין, טפי - לא: דאי מכיון למצוה איכא בל תוסיף בחד, ואי לא מכיון למצוה - תרווייהו משאוי ניהו, ואין כאן מצוה), ורבן גמליאל סבר לא בעי כוונה (גירסת רש"י: ורבן גמליאל סבר מצות אין צריכות כוונה, הלכך מצוה איכא, בל תוסיף ליכא: דאין עובר על בל תוסיף אלא אם כן נתכוון למצוה, וזה לא נתכוון, ובכל חד אמרי 'האי למצוה'); (ולבי מגמגם לומר דכיון דלאו תכשיט ניהו, נהי דבל תוסיף ליכא - איסור שבת מיהא לא פקע; והא ליכא למימר דלכולי עלמא תכשיט הם, דאם כן לתנא קמא אמאי אסור? לא ליכוין ולא ליתסר? וליכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוו תכשיט ולרבן גמליאל הוו תכשיט, דאם כן לוקי פלוגתייהו בהכי! ועוד: היינו פלוגתא דלעיל: דזמן ולא זמן! ונראה לי דהכי גרסינן: תנא קמא סבר מצות אין צריכות כוונה ולכולי עלמא תכשיט הן, הלכך כיון דלענין מפק ידי חובתיה נפיק בלא כונה - לענין בל תוסיף נמי אף על גב דלא מכיון להו למצוה איכא בל תוסיף, כיון דזמן תפילין הוא; ורבן גמליאל סבר צריכות כוונה לצאת ידי חובתו, הלכך בבל תוסיף נמי לא עבר עד דמיוכוין למצוה);

(עירובין צו, א)

ואיבעית אימא: דכולי עלמא (לענין) לצאת (כולי עלמא לא פליגי) לא בעי כוונה (דידי חובתיה נפיק אף על גב דלא איכוון), והכא - לעבור משום בל תוסיף קמיפלגי, דתנא קמא סבר לעבור משום בל תוסיף לא בעי כוונה (לתנא קמא כי היכי דלענין מפק נפיק, לענין בל תוסיף נמי עבר), ורבן גמליאל סבר לעבור משום בל תוסיף בעי כוונה (ולרבן גמליאל אי לא מכיוון למצוה - לא עבר); ואיבעית אימא: אי דסבירא לן דשבת זמן תפילין, דכולי עלמא לא לעבור בעי כוונה ולא לצאת בעי כוונה (דלכולי עלמא שבת זמן תפילין; לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה, ואיכא בל תוסיף; אלא שבת לאו זמן תפילין הוא), והכא - בלעבור שלא בזמנו קמיפלגי: תנא קמא סבר לא בעי כוונה (דתנא קמא סבר שלא בזמנו נמי אפילו בלא כוונה מצוה היא, ותוספת עמה [ויש בל תוסיף]), ורבן גמליאל סבר לעבור שלא בזמנו בעי כוונה (שלא בזמנו ואינו מתכוין - אין כאן רמז מצוה, ואין כאן תוספת [ואין בל תוסיף]);

אי הכי, לרבי מאיר זוג אחד נמי לא (דיש כאן תוספת: שמוסיף שבת על החול למצות תפילין)! ועוד: הישן בשמיני בסוכה ילקה (דמוסיף שמיני על השביעי, ואנן מיתב יתבינן בשמיני בספק שביעי לכתחלה)! (אלא שלא בזמנו בלא כוונה - לאו תוספת הוא, ולהכי שרינן: דאי שמיני הוא לא מכיוון למצות סוכה)?

אלא מחוררתא כדשנינן מעיקרא (בשבת זמן ולא זמן תפילין הוא קא מיפלגי).

ומאן (תנא ד) שמעת ליה (דאמר) שבת זמן תפילין (דמוקים מתניתין אליביה)? רבי עקיבא, דתניא: ' (שמות יג, 1) 'ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה' (בפרשת 'קדש' ל' כתיב, והיא אחת מארבע פרשיות של תפילין) - 'ימים ולא לילות; מימים - ולא כל ימים: פרט לשבתות וימים טובים, דכרי רבי יוסי הגלילי; רבי עקיבא אומר: לא נאמר חוקה זו אלא לענין פסח בלבד' (דאירי בה

לעיל מינה, והאי 'מימים ימימה' = משנה לשנה, דמתרגמינן 'זמן לזמן' (א) (אלמא מדלא דריש רבי עקיבא האי קרא בתפילין - שמע מינה דסבירא ליה לילה ושבת זמן תפילין, דלא קא ממעט להו קרא) .
ואלא הא, דתנן (בפרק קמא דכריתות [פ"א מ"א דף ב,א]) **'הפסח והמילה [נב] מצות עשה'** (הפסח והמילה, אף על פי שיש בהן כרת, הואיל ואין בהן לאו - אלא מצות עשה הן - אין מביאין על שגגתן חטאת: שאין חטאת באה אלא על לאו דכרת, כדכתיב (ויקרא ה, יז) **אשר לא תעשינה** [ולא ידע ואשם ונשא עונו - והגמרא דורשת ש'ונשא עונו' זה כרת]) - **לימא דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא, כיון דמוקי לה בפסח - לאו נמי איכא** (דהא כתיב 'ושמרת', וכל שמירה = אזהרת לאו היא), **כדרכי אבין אמר רבי אילעאי, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעאי: 'כל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' ו'אל' - אינו אלא בלא תעשה'**;

אפילו תימא רבי עקיבא: השמר דלאו = לאו, השמר דעשה = עשה (פירושו 'השמר' = שלא תעשה כן, כגון השמר לך פן תכרות ברית (שמות לד, יב) השמר לך פן תנקש (דברים יב, י) השמר בנגע הצרעת (דברים כד, ח) שלא יקוץ בהרתו; השמר דעשה - כי האי ד'ושמרת את החוקה') .
וסבר רבי עקיבא שבת זמן תפילין הוא? והתניא נמכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא בא פרשה יז ד"ה ושמרת את; מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג פטוק (י' ושמרת): **'רבי עקיבא אומר: יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים? - תלמוד לומר: (שמות יג, ט) והיה לך לאות על ידך** (ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים) **מי שצריכין אות** (ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה), **יצאו אלו** (שבתות וימים טובים) **שהן גופן** (עצמן) **אות** (בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא, יג) כי אות היא ביני ובינכם) '?!
אלא האי תנא הוא, דתניא: 'הניעור כלילה (שאין לו לחוש שמא יפיח בתפילין) **- רצה חולץ רצה מניח** (ואינו כמוסיף על המצוה, דלילה זמן תפילין הוא, ורבנן - הוא דגזור, שמא יפיח כשהוא ישן), **דברי רבי נתן; יונתן הקיסטוני אומר: אין מניחין תפילין כלילה'**; מדלילה לתנא קמא זמן תפילין (אלמא לא דריש 'מימים ימימה' למעוטי לילות, דמוקים לקרא בפסח) - **שבת נמי זמן תפילין** (מההוא קרא גופיה ממעט שבת) .

דילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין הוא (דלא דריש 'מימים ימימה' לענין תפילין), **שבת לאו זמן תפילין הוא** (ונפקא ליה מ'והיה לך לאות' (שמות יג, ט) כדנפקא ליה לרבי עקיבא לעיל, דמוקי 'מימים ימימה' לפסח: דלא ממעט לילה מ'ימים', וקא ממעט שבת מ'והיה לך לאות'), **דהא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר לילה זמן תפילין הוא שבת לאו זמן תפילין הוא?**
אלא האי תנא הוא, דתניא: 'מיכל בת כושי (בת שאול, כדכתיב (תהלים ז, א) **על דברי כוש בן ימיני, דהיינו שאול, כדאמרינן ב'אלו מגלחין'** (מועד קטן דף טז, ב) **היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים** (דהוי כתוספת על דברי תורה שפטרה נשים ממצות עשה שהזמן גרמא), **ואשתו של יונה (בן אמיטי) היתה עולה לרגל ולא מיחו בה חכמים'**; **מדלא מיחו בה חכמים - אלמא קסברי מצות עשה שלא הזמן גרמא היא** (אלמא מצות תפילין כל שעה, גם בלילה גם בשבת, דאי מפקת חד - הוי להו זמן קבוע) !
ודילמא סבר לה

(עירובין צו, ב)

כרבי יוסי (לקמן), דאמר [ספרא ויקרא - דבורא דנזבה פרשתא ב משנה ב] **'[רבי יוסי ורבי שמעון אומרים] נשים סומכות רשות'** (ואף על גב דכתיב (ויקרא א, ב) **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם וסמין ליה** (ויקרא א, ד) **וסמך ידו: [ודורשים שם בספרא] בני ישראל סומכים ולא בנות ישראל סומכות**) - **דאי לא תימא הכי, אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בה? מי איכא למאן דאמר רגל לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא? אלא קסבר רשות - הכא נמי רשות!**
אלא האי תנא היא, דתניא: 'המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה, אחד חדשות ואחד ישנות, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אוסר בחדשות (לחלל עליהן שבת דילמא קמיע בעלמא נינהו) **ומתיר בישנות'**; עד כאן לא פליגי אלא בחדשות וישנות, אבל באשה לא פליגי - שמע מינה מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות!
ודילמא סבר לה כרבי יוסי, דאמר 'נשים סומכות רשות (דאין כאן בל תוסיף, ומשום איסורא נמי ליכא, דקסבר תכשיט נינהו) '?

לא סלקא דעתא, דלא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי:
לא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי, דתנן [ראש השנה פ"ד מ"ח]: **'אין מעכבין את התינוקות מלתקוע** (אין בית דין מזהירין למונען מלתקוע ביום טוב של ראש השנה, דבעו

לחנוכינהו במצות) ' - הא נשים מעכבין (אף על גב דלא חלול יום טוב הוא, כדתנא דבי שמואל (ראש השנה דף כט,ב): "צאה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה", מיהו נראות כמוטיפות), וסתם מתניתין רבי מאיר;
ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי, דתניא [נספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשתא ב משנה ב]: ' (ויקרא א,ב) **דבר אל בני ישראל** [ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכס קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנם] **וסמך** [ויקרא ד,ט]: וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו]: **בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות**; **רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: נשים סומכות ושות'**, וסתם סיפרא (תורת כהנים) מני? - רבי יהודה.

אמר רבי אלעזר: המוצא תכלת בשוק - לשונות (צמר סרוק וצבוע) פסולות (שמא לא צבע לשם ציצית, ואנן - עשיה לשמן בעינן), חוטין כשרין; מאי שנא לשונות, דאמר אדעתא דגלימא צבעינהו (לארוג מהן טלית ולא לעשות מהן ציצית)? חוטין נמי נימא אדעתא דגלימא טוינהו (שזרנהו)! בשזורים (שאין דרך לארגם).
שזורים נמי, נימא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו (שכן דרך להסך שזורים בשפתו, שהוא גדיל, ונקרא בלע"ז צימושי, והחוטים נקראים אורי"ל)!
במופסקין, דכולי האי ודאי לא טרחי אינשי (לחזור ולקשרם ולהסך אותן); אמר רבא: וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין (ואפילו הכי חיישינן לה במתניתין), דתנן **'כמה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות פטור'** (דילמא קמיע נינהו ולא מחללין שבתא עלייהו)?
אמר רבי זירא לאהבה בריה: פוק תני להו (להנך רבנן דבי מדרשא דקשי להו בדברי אלעזר: צא ושנה להם שיש בידי ברייתא דמסייע ליה, ומפרשת טעמא בהדיא לפי שאין אדם טורח): **'המוצא תכלת בשוק, לשונות פסולין חוטין מופסקין כשרין, לפי שאין אדם טורח'**.
אמר רבא: ומשום דתני לה אהבה בריה דרבי זירא כיפי (מרגליות; לשון אחר: נמים, וכן עיקר) תלא לה! והתנן **'כמה דברים אמורים בישנות, אבל בחדשות - פטור'**!
אלא אמר רבא: טרח ולא טרח - תנאי היא, דתניא: **'המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה**

(עירובין צז,א)
אחד חדשות (שאין אדם טורח) **ואחד ישנות, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אוסר בחדשות ומתיר בישנות'** אלמא מר סבר טרח איניש, ומר סבר לא טרח איניש.

<שיצ"י עצב"י סימן>:
והשתא דתני אבוה דשמואל בר רב יצחק: 'אלו הן 'ישנות': כל שיש בהן רצועות ומקושרות; 'חדשות' - יש בהן רצועות ולא מקושרות (דהאי 'חדשות' = כשיש בהן רצועות ואינן מקושרות כעין קשר של תפילין העשוי כמין אותיות, וכן הוא קבוע תמיד) ' (אלמא טעמא משום קשר הוא: דקשירה אב מלאכה ואסור לקשור בשבת קשר של קיימא) דכולי עלמא לא טרח איניש.
וליענבינהו מיענב (דטעמא דחדשות - לאו משום ספק קמיעא הוא)?
אמר רב חסדא: זאת אומרת: עניבה פסולה בתפילין.
אביי אמר: רבי יהודה לטעמיה, דאמר 'עניבה קשירה מעלייתא היא' (בפרק אלו קשרים (שבת דף קיג,א): 'חבל דלי שנפסק - כורך עליו פונדא או פטיקא, ובלבד שלא יענבנו'); (אלמא) טעמא דעניבה קשירה מעלייתא היא (וחייבין עליה משום אב מלאכה), הא לאו הכי - עניב להו (בתמיה)? והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: קשר של תפילין - הלכה למשה מסיני הוא (היאך הוא עשוי: שדומה לדל"ת, ובתפירתו עשוי כמין שי"ן, ורצועה קטנה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה ליו"ד - הרי ש-ד-י), ואמר רב נחמן: 'ונוייהן (אותו היכר האותיות) לבר (לחוץ: שאינם כלפי התפילין בין הבתים, אלא כנגד מראית העין, לפי שנאמר בהן וראו וגו', ותניא **דבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין של ראש'**)?'
דעניב להו כעין קשירה דידהו.

אמר רב חסדא אמר רב: הלוקח תפילין (הרבה יחד) ממני שאינו מומחה (ולחזור למוכרו) - בודק שתיים של יד ואחת של ראש (וכיון דהוחזק בשלש הוה מומחה ולוקח השאר בלא בדיקה), או שתיים של ראש ואחת של יד.

מה נפשך? אי (קיים לך דגברא דמזבן תפילין טובא) מחד גברא קא זבין (להו, והאי מוכר - נמי מחד גברא קננהו) - לבדוק או שלש של יד או שלש של ראש (ותסגי ליה בהכי להתחזק בכולהו)? אי מתרי תלתא גברי זבין - כל חד וחד ליבעי בדיקה (כל תפילין ותפילין, דשמא מי שמכר לו את אלו לא מכר את אלו)? לעולם מחד גברא זבין, ובעינן דמיתמחי בשל יד ובשל ראש. איני! והא תני רבה בר שמואל 'בתפילין בודק שלש של יד ושל ראש', מאי לאו או שלש של יד או שלש של ראש? לא, שלש: מהן של יד, מהן של ראש. והתני רב כהנא: בתפילין בודק שתיים של יד ושל ראש? הא מני? - רבי היא, דאמר (במסכת יבמות (דף טו, ב) הוא) בתרי זימני הוי חזקה (דאמר: נשאת לראשון ומת לשני ומת - לשלישי לא תנשא). אי רבי - אימא סיפא 'וכן בצבת השני וכן בצבת השלישי' (אם יהיו לו צבתים הרבה ובכל צבת תפילין הרבה, קא סלקא דעתיה דהכי קאמר: בדק בצבת הראשון שני תפילין - הוחזק כל אותו צבת, וכן בשני - הוחזק גם הוא, וכן בשלישי; וכיון דהוחזק בשלשה צבתים כשרין - הוחזקו כל הצבתים, ואין צריך עוד לבדוק כלום), ואי רבי - שלישי מי אית ליה? מודה רבי בצבתים, דמתרי תלתא גברי זבין (דאין אחד מוחזק בשל חבריו: שדרך ליקח צבת אחד מאיש זה, וצבת אחד מאיש אחר; לשון 'צבת' כמו שול תשולו לה מן הצבתים (רות ב, טז)). אי הכי אפילו רביעי נמי, ואפילו חמישי נמי? אין הכי נמי, והאי דקתני 'שלישי' - לאפוקי מחזקיה (לאשמועינן דאף על גב דבעלמא תרי הוו חזקה, בצבתים לית ליה לרבי חזקה - מדתני 'שלישי' וגלי ביה), (והוא הדין לכולם): ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי.

מצאן צבתים או כריכות וכו':
מאי 'צבתים' ומאי 'כריכות'?
אמר רב יהודה אמר רב: הן הן צבתים הן הן כריכות; 'צבתים' = זויי זויי (של ראש ושל יד קשורין יחד, וכן הרבה קשרי זוג בצבת אחת), 'כריכות' = דכריכן טובא (כי הדדי, ואין זוג זוג קשורים).

מחשיך עליהן ומביאן:
ואמאי? לעיילינהו זוג זוג?
אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: לדידי מיפרשא ליה מיניה דאבא: כל שאילו מכניסן זוג זוג וכלות קודם שקיעת החמה - מכניסן זוג זוג, ואי לא (שאינם כלות קודם שקיעת החמה) - מחשיך עליהן ומביאן (דהואיל והוא צריך לטרוח ולחזור משתחשך מחשיך עכשיו עליהם ויטלם יחד).

ובסכנה מכסן והולך:
והתניא: 'ובסכנה מוליכן פחות פחות מארבע אמות' (קודם שיגיע לארבע אמות - יעמוד לפוש, וחזור והולך פחות פחות מארבע אמות, וכן תמיד: דהשתא כל זמנא הויא עקירה והנחה ואין כאן העברה ארבע אמות יחד)!
אמר רב: לא קשיא: הא (מוליכן) - בסכנת עובדי גלולים (דמבזו להו לתפילין), הא (מכסן) - בסכנת לסטים (ישראל, דקטלי ליה משום ממונו, ולתפילין לא מבזו להו).

(עירובין צז, ב)
אמר ליה אביי: במאי אוקימתא למתניתין [צ"ל 'למתניתא'; עיי' רש"י], בסכנת עובדי גלולים? אימא סיפא: 'דכי שמעון אומר: נותן לחכירו וחכירו לחכירו' כל שכן דאוושא מילתא!
חסורי מחסרא והכי קתני: במה דברים אמורים? - בסכנת עובדי גלולים, אבל בסכנת ליסטים - מוליכן פחות פחות מארבע אמות. (הכי גרסינן: במאי אוקימתא למתניתין? - בסכנת ליסטים? אימא סיפא וכו'. כיון דליסטים לא מבזו להו - אמאי קא מזלזל רבי שמעון באיסורא דשבתא כולי האי? כל שכן, דהא דרבי שמעון גריעא (כולי האי) מתנא קמא, ואיכא זילזול שבת טפי, דאוושא מילתא: דהנך גברי דמקילין כולי האי בשבת וכסוי דתנא קמא עדיף; לשון אחר, ועיקר, ולא לשבש הספרים: מתני' בסכנת עו"ג שגזרו גזירה שלא יניחו תפילין, והאי **זבסכנה מכסן והולך לו** - אכולה מתניתין קאי, והכי קאמר: ובסכנה שאם ימצאו בידו או ישמע למלכות - יהרג, בין מעט בין צבתים - מכסן בטליתו שלא יוטלו כל כך בבזיון ומניחם שם והולך ולא יזיון משם שמא ירגישו בו ויתחייב למלכות; וברייא - בליסטים עובדי גלולים, ואסיפא קאי, דקתני **מחשיך עליהן ומביאן**; ובסכנת ליסטים שהוא ירא להחשיך שם - מוליכן פחות פחות מארבע אמות וכו' ולא יניחם שם שלא יזלזלו הליסטים בהם וינהגו בהם מנהג בזיון; ובמאי אוקימנא למתניתין? - בסכנת עובדי גלולים שלא יתחייב למלכות? אימא סיפא, וכו', וכל שכן דאוושא מילתא וישמע למלכות יותר משאם מכניסן זוג זוג או מחשיך עליהם לכולם; זה עיקר,

מדלא גרסינן ברישא 'כל שכן דאוושא מלתא דשבת' כדגרסינן בסיפא - מכלל דהאי אוושא דמילתא לאו אזולא דשבת קפיד אלא אסכנת נפשות קפיד.

רבי שמעון אומר נותנן לחבירו [וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה]:
במאי קמיפלגי? מר סבר פחות מארבע אמות עדיף, דאי אמרת נותנן לחבירו וחבירו לחבירו - אוושא מילתא דשבת, ומר סבר נותנן לחבירו עדיף, דאי אמרת מוליכן פחות מארבע אמות - זימנין דלאו אדעתיה ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים.

וכן בנו [נותנו לחבירו, וחבירו לחבירו - אפילו מאה]:
בנו מאי בעי התם?
דבי מנשה תנא: 'בשילדתו אמו כשדה';
ומאי 'אפילו הן מאה'?
דאף על גב דקשיא ליה ידא (שמטלטלין אותו מיד ליד) - אפילו הכי הא עדיפא (בשבתא, ולא יטלטלנו הוא לבדו פחות פחות מארבע אמות).

רבי יהודה אומר נותן אדם חבית [לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום]:
ולית ליה לרבי יהודה הא דתנן 'הבהמה והכלים כרגלי הבעלים' (שהשואל או לוקח בהמה או כלים מחבירו ביום טוב - אינו יכול להוליכם אלא למקום שהבעלים הראשונים מותרין לילך שם, ואם עירבו לצפון - לא יוליכנו זה לדרום)?
אמר ריש לקיש משום לוי סבא: הכא במאי עסקינן? - במערן מחבית לחבית (והשניה שלו, וכן עושה תמיד, ולקמיה מפרש מאי לא תהלך זו'), ורבי יהודה לטעמיה, דאמר: 'מים אין בהם ממש' (לקנות שביתה אצל בעליהם הראשונים, וכל אדם מותר להוליכן כרגליו), דתנן [ביצה פ"ה מ"ד]: 'פלוגתיהו בפרק בתרא דביצה: 'האשה ששאלה מחבירתה תבלין לקדירה ומים ומלח לעיסתה - הרי הן כרגלי שתיהן': אין העיסה הולכת אלא למקום ששתיהן מותרות לילך שם, ואם עירבה זו לצפון וזו לדרום - אין עיסה זוה ממקומה לפי שאין לזו של צפון אפילו אמה אחת בדרום; והני מילי - כשנתנו עירובן לסוף אלפים) רבי יהודה פוטר במים (שאין בעלת המים אוסרת על בעלת הקמח כלום) מפני שאין בהן ממש'; ומאי 'לא תהלך זו'? - לא יהלך מה שבזו יותר מרגלי הבעלים (הא רבי יהודה נמי, בחבית - לא קאמר דיכולה חבית להלך יותר מרגלי הבעלים, דהא אוקמינן מתניתין במערן מחבית לחבית); אימר דשמעת ליה לרבי יהודה היכא דבליען בעיסה, היכא דאיתנהו בעינייהו מי שמעת ליה?
השתא בקדירה אמר רבי יהודה לא בטלי, בעינייהו בטלי? דתניא: 'רבי יהודה אומר: מים ומלח בטלין בעיסה, ואין בטלין בקדירה מפני רוטבה' (שניכר, ואם השאילה מים לקדירתה הרי היא כרגלי שתיהן)!?
אלא אמר רבא: הכא - בחבית שקנתה שביתה ומים שלא קנו שביתה עסקינן (שנתמלאו היום ממעין הנובע, או מן הנהר, דתניא (לעיל דף מו, א; תוספתא ביצה פ"ד ה"ח [גלברמן]) 'נהרות המושכין ומעינות הנובעים - הרי הן כרגלי כל אדם'), דבטלה חבית לגבי מים (מפני שהיא טפילה להן), כדתנן [שבת פ"י מ"ה]: 'המוציא הדי' במטה - פטור אף על המטה, מפני שהמטה טפילה לו' (הואיל ופטור על הדי, דקיימא לן חי נושא את עצמו); המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי - פטור אף על הכלי, מפני שהכלי טפל לו' (ורבנן פליגי למימר דלא תהלך זו, דלא בטלה לגבייהו).
מתיב רב יוסף: 'רבי יהודה אומר: בשיירא (שחנתה בבקעה) - נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו (שאנוסין הן, שאין להם מים - שרי להו רבנן דתיבטיל); בשיירא - אין, שלא בשיירא - לא!
אלא אמר רב יוסף: כי תנן נמי במתניתין - בשיירא תנן.
אביי אמר: בשיירא אפילו חבית שקנתה שביתה ומים שקנו שביתה; שלא בשיירא - חבית שקנתה שביתה ומים שלא קנו שביתה;
רב אשי אמר: הכא - בחבית דהפקר עסקינן ומים דהפקר עסקינן, ומאן 'אמרו לו'? - רבי יוחנן בן נורי היא, דאמר (בפרק 'מי שהוציאנה') חפצי הפקר קונין שביתה; ומאי 'לא תהלך זו יותר מרגלי הבעלים' = לא יהלכו אלו יותר מכלים שיש להם בעלים.

משנה:

היה קורא בספר על האיסקופה ונתגלגל הספר מידו (כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשוין בגליון כספר תורה שלנו) - גוללו אצלו (הואיל וראשו אחד בידו; ובגמרא מפרש לה);

היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו: עד שלא הגיע לעשרה טפחים (לעשרה התחתונים שברשות הרבים; וכולן מפרש בגמרא) - גוללו אצלו; משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הכתב (האותיות כלפי הכותל, שלא יהא מוטל כל כך בבזיון, ומניחו עד שתחשך).

רבי יהודה אומר: אפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלא מחט - גוללו אצלו;

רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו גוללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש (שבות כגון זו שלא נפל מידו, שהרי אחד בראשו אחד, ואין כאן אלא משום גזירה דילמא נפיל כוליה מידיה ואתי לאתי; כל איסור דרבנן הוי 'שבות').

גמרא:

האי איסקופה היכי דמי? אילימא איסקופה רשות היחיד (גבוהה עשרה ורחבה ארבעה) וקמה (ולפניה) רשות הרבים (וקאמר מתניתין אף על גב דמונח ראשו ברשות הרבים - גוללו ברשות היחיד), ולא גזרינן דילמא נפיל (כוליה מידיה) ואתי לאתי; (דאיכא חיוב חטאת);

(עירובין צח, א)

מני (הרישא של) מתניתין, דלא גזר?

רבי שמעון היא, דאמר 'כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש' (לא גזרו שבות בכתבי הקדש) ' (דאי רבי יהודה, הא אמר אם מסולק מן הארץ מלא החוט דלא נח - הוא דגוללו אצלו, דליכא למגזר מידי, דלא דמי לנפילה כלל, אבל הונח כל דהו - אסור, דגזרינן איגודו בידו אטו היכא דנפל כוליה);

אימא סיפא: 'רבי יהודה אומר: אפילו אין מסולק מן הארץ אלא מלא החוט - גוללו אצלו; רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמה גוללו אצלו'; רישא וסיפא רבי שמעון, מציעתא רבי יהודה? אמר רב יהודה: אין: רישא וסיפא רבי שמעון, מציעתא רבי יהודה.

רבה אמר: הכא - באיסקופה הנדרסת עסקינן (לעולם איסקופה רשות היחיד היא, אבל נדרסת: דרגל הרבים עוברת דרך לה), ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן (ובמקום דדריסת רגלי בני אדם עומדין איכא בזיון בכתבי הקדש, ולהכי שרייה לגוללו אצלו: דלא דמיא לקורא בגג, דהתם ליכא בזיון כולי האי, משום הכי היכא דנח - גזר רבי יהודה, אבל בהא - מודה דכיון דאוגדו בידו ושבות בעלמא הוא - לא גזרינן).

איתיביה אביי: (אקורא על האסקופה קאי, ולא ידענא היכא הוא) 'תוך ארבע אמות (שלא נתגלגל הספר עד ארבע אמות בקרקע) - גוללו אצלו; חוץ לארבע אמות - הופכו על הכתב'; ואי אמרת באיסקופה נדרסת עסקינן, מה לי תוך ארבע אמות מה לי חוץ לארבע אמות (הא כולה שבות היא, דאוגדו בידו, ומה לי מעביר ארבע אמות ברשות הרבים מה לי מכניס מרשות הרבים לאיסקופה רשות היחיד, דהא קשרית לה משום דאוגדו בידו ויש כאן משום בזיון? וכי היכי דשרית להכניס מרשות הרבים לאיסקופה - הכי נמי אית לן למישרי להעביר ארבע אמות ברשות הרבים)?

אלא אמר אביי: הכא - באיסקופה כרמלית עסקינן (רחבה ארבעה ואין גובהה עשרה), ורשות הרבים עוברת לפניה (וחוצה לה רשות הרבים, ולפנים הימנה רשות היחיד): תוך ארבע אמות, דאי נפיל ומייתי ליה (מרשות הרבים לאיסקופה) לא אתי לידי חיוב חטאת (ואפילו אין אוגדו בידו, דהא מרשות הרבים לכרמלית מעייל) - (הכא דאוגדו בידו) שרו ליה רבנן (לכתחלה); חוץ לארבע אמות - דאי מייתי ליה אתי לידי חיוב חטאת (שמעביר ארבע אמות ברשות הרבים) - (הכא דאוגדו בידו) לא שרו ליה רבנן (לכתחלה).

אי הכי, תוך ארבע אמות נמי (לרבי יהודה דגזר שבות אף בכתבי הקדש) נגזר, דילמא נפל כוליה מידו ואזיל ושקיל ליה ברשות הרבים ומייתי ליה ברגליו בתוך הבית דרך האיסקופה, וקא) מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד, וכי תימא 'כיון דמפסקת כרמלית לית לן בה', והאמר רבא 'המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו' (למעלה מראשו: שעקרו מרשות הרבים והוליכו דרך למעלה מראשו והניחו לסוף ארבע) - חייב (ואף על גב דאזירא = מקום פסור: דגבוה, ואין בו מקום רוחב ארבע) ' (אלמא כיון דלא נח במקום פסור - לא מהני, הכא נמי לא מהני, כיון דלא נח באיסקופה: אף על גב דדריס עלה - לאו הנחת גופו הוא אלא אם כן עמד לפוש) ! ?

הכא במאי עסקינן? - באיסקופה ארוכה (שיש לה משך גדול ברחבה מרשות הרבים עד תוך הבית): (דאי נמי נפיל כוליה מידו לא אתי לידי חיוב חטאת) אדהכי והכי מידכר (ועומד לפרש על האיסקופה והדר מעייל ליה); ואיבעית אימא: לעולם באסקופה שאינה ארוכה, וסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו (כי מטי באסקופה, והרי עומד בכרמלית [נראה שרש"י לא גרס 'ומנח להו'] ומנח להו. וליחוש דילמא מעיין בהו ברשות הרבים (נפיל כוליה לרשות הרבים, ושקיל ליה, ומעיין ביה התם) ועייל להו בהדיא לרשות היחיד (לבית, ולא קאי באיסקופה מידי)? הא מני? - בן עזאי היא, דאמר: מהלך כעומד דמי (הלכך ליכא למיגזר מידי: דאי נפיל כוליה ומעייל ליה, כיון דדריס על האיסקופה - הרי הוא כעומד בכרמלית, ואין כאן חיוב חטאת). ודילמא זריק להו מזרק, דאמר רבי יוחנן (בפרק קמא דשבת (דף ו,א)) 'מורה בן עזאי בזורק (דזורק לאו כעומד דמי)'? אמר רב אחא בר אבהו: זאת אומרת אין מזרקין כתבי הקודש. ואיבעית אימא: לעולם באסקופה שאינה ארוכה, וסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו ומנח להו.

היה קורא בראש הגג נונתגלגל הספר מידו: עד שלא הגיע לעשרה טפחים - גוללו אצלו; משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הכתב: ומי שרי? והתניא: 'כותבי ספרים תפילין ומזוזות, לא התירו להן להפך יריעה על פניה' (יריעת קלף על פניה להגין עליה שלא יעלה אבק על האותיות), אלא פורס עליה את הכגד??! התם אפשר, הכא לא אפשר (שאין לו בגד לפרוס), ואי לא אפיך איכא בזיון כתבי הקודש טפי. 'הופכו על הכתב'? והא לא נח (ואפילו שבות ליכא)?! אמר רבא: בכותל משופע (דכיון דבולט למטה - נח על בליטתו). אמר ליה אביי: במאי אוקימתא למתניתין? בכותל משופע? אימא סיפא: 'רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו' - והא נח ליה? חסורי מיחסרה והכי קתני: 'במה דברים אמורים? - בכותל משופע, אבל

(עירובין צח, ב)

בכותל שאינו משופע, למעלה משלשה גוללו אצלו; למטה משלשה הופכו על הכתב (הגיע ראש הספר לשלשה סמוך לקרקע - ארעא סמיכתא הוא, והרי הוא כמונח).

רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ [אלא כמלא מחט - גוללו אצלו; רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו גוללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש]: דבעינן הנחה על גבי משהו;

ואלא הא דאמר רבא (בפרק 'הזורק' במסכת שבת (דף ק,א)): תוך שלשה לרבנן (דפליגי עליה דרבי עקיבא ב'קלוטה כמי שהונחה', ואמרי דהזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים למטה מעשרה - לא אמרין 'הואיל ונקלטה ביו"ד תחתונים שהן רשות הרבים הרי היא כמי שהונחה' לחיוב!) צריך הנחה (אפילו זרק למטה משלשה לא מיחייב אם עד שלא הגיע לארץ נשרף או בלעו כלב, אלא אם כן נח על גבי משהו; ואפילו לא הוי מקום ארבעה - הויא הנחה; ולמעלה משלשה אם נח - פטור, ואפילו לרבי עקיבא, דאי מקום ארבעה הוא - כרמלית הוא, ואי לית ביה ארבעה - מקום פטור הוא!), לימא כתנאי אמרה לשמעתיה (דהא תנא קמא, אפילו כי לא נח נמי גזר למטה משלשה משום דילמא זמנין דאין אגדו בידו; ולרבא - כי אין אגדו בידו נמי כי האי גוונא דלא נח לא מיחייב אם קלטו והחזירו קודם שנח)?

אלא כולה רבי יהודה היא, וחסורי מיחסרה והכי קתני: 'במה דברים אמורים? - בכותל משופע, אבל בכותל שאינו משופע - אפילו פחות משלשה טפחים גוללו אצלו, שרבי יהודה אומר: אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט - גוללו אצלו'; מאי טעמא? - דבעינן הנחה על גבי משהו.

משנה:

זיז שלפני חלון (בולט מן הכותל גבוה עשרה ורחב ארבעה) - נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת (בני עליה, דרשות היחיד הוא).

גמרא :

האי זיז, דמפיק להיכא (להיכן בולט) ? : אילימא דמפיק לרשות הרבים
- ליחוש דילמא נפיל ואתי לאיתויי ; אלא דמפיק לרשות היחיד
(לחצר) ? פשיטא ! ?

אמר אביי : לעולם דמפיק לרשות הרבים, ומאי 'נותנין עליו'
דקתני ? - כלים הנשברים (כלי חרס וזכוכית, שאם נפלו – ישברו, דליכא למימר דילמא אזיל ומייתי להו) .

תניא נמי הכי : 'זיז שלפני החלון היוצא לרשות הרבים - נותנין
עליו קערות וכוסות קיתוניות וצלוחיות' (כולם כלים הנשברים הם, דסתמייהו
דחרס), ומשתמש בכל הכותל (אם הזיז מוטל לארכו אצל הכותל על פני כולו - משתמש בכל
הזיז) עד עשרה התחתונים (כלומר: כל מקום שהוא, בין סמוך לחלון מיד בין מופלג הימנו הרבה,
ובלבד שלא יהא בתוך עשרה תחתונים שברשות הרבים), ואם יש זיז אחד למטה ממנו
(למעלה מעשרה) - משתמש בו (בתחתון על פני כל הכותל אם מונח לאורכו אצל הכותל),
ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלוננו ; האי זיז (עליון) היכי
דמי ? אי דלית ביה ארבעה - מקום פטור הוא, ואפילו כנגד חלוננו
נמי לא ישתמש (נהי דמקום פטור הוא ומותר לכתף עליו, כדקיימא לן: מקום שאין בו ארבעה מותר
לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו, מיהו תשמיש תדיר לא משתרי ביה, דלא חזי לתשמישתא
ושכיחי כלים למיפל לרשות הרבים; ואף על גב דאוקמינן בכלים הנשברים - הני מילי בדאית ביה ארבעה,
דלא שכיחי למיפל כולי האי, אבל הכא - דרובא נפלי - מחזי כמאן דשדי להדיא לרשות הרבים) ! ואי
אית ביה ארבעה - בכולי הכותל לישתמש ! ?

אמר אביי : תחתון דאית ביה ארבעה ועליון לית ביה ארבעה וחלון
משלימתו לארבעה ; כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא (כלומר: זזית החלון
והרחבתו הוא; ולשון 'חורי' דנקט - משום דגבי שבת שייך למימר 'חורי רשות הרבים כרשות הרבים' וכן 'חורי
רשות היחיד כרשות היחיד דמי', כגון כותל הסמוכה לרשות הרבים ויש בה חורין פתוחין לרשות הרבים למטה
מעשרה הוי רשות הרבים) ; דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור .

משנה :

עומד אדם ברשות היחיד (בבית או על הגג) ומטלטל ברשות הרבים (ושוחה
ונוטל חפץ ברשות הרבים כאן ומניחו כאן), ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד,
ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות (ממקום שהיה מונח בו; ואשמועינן מתינתין דלא
גזרינן שמא יכניסנו אצלו) .

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתיין ברשות הרבים (דמפיק מרשות היחיד
לרשות הרבים), ברשות הרבים וישתיין ברשות היחיד, וכן לא ירוק ;
רבי יהודה אומר : אף משנתלש רוקו בפיו (משנתעגל ונאסף לצאת) - לא
יהלך ארבע אמות עד שירוק (דכיון דלמשדייא קאי - משאוי הוא) .

גמרא :

מתני ליה רב חנינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב : לא יעמוד
אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים (גזירה שמא יכניסנו אצלו) .
אמר ליה : שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר ? (דאיהו - הוא דגזר שמא יביא אצלו,
כדלקמן בפירקין [דף קא.א] 'לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח לרשות הרבים' : שיטול מפתח ברשות הרבים ויפתח
בו פתח הסמוך לרשות הרבים, שמא יכניס אצלו במקום שהוא.)

(עירובין צט, א)

הוא סבר מדסיפא (הא דלא יפתח) רבי מאיר (דאיירי רבי מאיר בהו) - רישא
נמי רבי מאיר, ולא היא : סיפא רבי מאיר ורישא רבנן .

ובלבד שלא יוציא חוץ [מארבע אמות] :
הא הוציא (החפץ מארבע אמות) חייב חטאת (אף על גב דהוא עומד בגבחה והגביהו למעלה
מעשרה והעבירו - לא אמרינן העברת דרך מקום פטור הוא; אלמא בתר הנחה ועקירה אזלינן, והרי נטלו
מתחילת ארבע והניחו לסוף ארבע) ; לימא מסייע ליה לרבא, דאמר רבא :
המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו - חייב !
מי קתני 'אם הוציא חייב חטאת' ? דילמא 'אם הוציא פטור אבל
אסור' (מדרבנן, דילמא אתי לעבורי דרך למטה מעשרה) ?

איכא דאמרי : הא הוציא פטור אבל אסור .

לימא תיהוי תיובתיה דרבא, דאמר רבא 'המעביר מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו חייב' ? מי קתני 'הוציא פטור אבל אסור' ? דילמא אם הוציא חייב חטאת ?

לא יעמוד אדם ברה"י [וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד] :
אמר רב יוסף השתין ורק חייב חטאת והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא ?
מחשבתו (שהוא צריך לכך) משויא ליה מקום (משווא לה הוצאה חשובה), דאי לא תימא הכי - הא דאמר רבא 'זרק' (מתחילת ארבע לסוף ארבע) ונח בפי הכלב או בפי הכבשן (שקלטה שלהבת ונשרפה) - חייב חטאת', והא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וליכא ? אלא מחשבתו משויא ליה מקום - הכא נמי מחשבה משויא לה מקום.
בעי רבא: הוא ברשות היחיד ופי אמה ברשות הרבים מהו ? : בתר עקירה (מן הגוף) אזלינן (והן נעקרין מן החלל של גוף, וחייב, דמוציא מן הגוף שהוא רשות היחיד לרשות הרבים) או בתר יציאה אזלינן (שיוצא מן הגוף ממנו והרי פי אמה ברשות הרבים, ואין כאן עקירה מרשות היחיד) ? תיקו.

וכן לא ירוק; רבי יהודה אומר [אף משנתלש רוקו בפיו - לא יהלך ארבע אמות עד שירוק] :
אף על גב דלא הפיך בה (בתמיה: דמשום תלישה לחודיה אמר רבי יהודה דאסור, דלמפיק קאי, ואפילו דלא היפך בה בתוך פיו) ? והתנן [כלים פ"ח מ"י] : 'היה אוכל דבילה' (של תרומה) כידים מסואכות (סתם ידים שלא נטלו הווי שניות, ופוסלות את התרומה) והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור: רבי מאיר מטמא (שהרי הוכשרה התרומה ברוק שבפיו) ורבי יוסי מטהר (דקסבר כל זמן שהרוק בתוך פיו - לאו משקה הוא, והרי הוא כגופו של אדם, ואינו מכשיר); רבי יהודה אומר: היפך בה (ברוק להוציאו לחוץ) - טמא (דלמשדיה קאי ומכשיר), לא היפך בה - טהור' !!
אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה (החליף רבי יהודה שיטתו, ויצא הימנה); ריש לקיש אמר: לעולם לא תחליף (לא תימא מוחלפת היא, דמתניתין, דקאמר אף על גב דלא היפך קאי למשדיה), והכא במאי עסקינן ? - בכיחו (ליחה שנתלשה מן הגוף על ידי חולי שקורין ט"ש), והתניא: 'רבי יהודה אומר: כיחו ונתלש' (לא יהלך ארבע אמות עד שירוק) 'מאי לאו רוק ונתלש' (מאי לאו תרתי קתני: כיחו וכן רוקו) ? לא, כיחו ונתלש;
והא תניא: 'רבי יהודה אומר: כיחו שנתלש, וכן רוקו שנתלש - לא יהלך ארבע אמות עד שירוק' ?
אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא (מוחלפת השיטה).
אמר ריש לקיש: כיח בפני רבו - חייב מיתה (בידי שמים), שנאמר (משלי ח, לו) [חֲטָאִי חֲמַס נָפְשִׁי] כל משנאי אהבו מות (תורה אמרה להאי קרא בפרשת ה' קנני (משלי ח, כב)) אל תקרי ל'משנאי' אלא ל'משניאי' (למשניאים דעתו באנינות) !
והא מינס אניס (שעל כרחו הוא, על ידי חולי או הצינה) ?
כִּיחַ וְרוֹק קאמרינן (שרקק אותו בפני רבו, והיה לו להסתלק משם או להבליעו בכסותו).

משנה :

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים (ויושיט צוארו לרשות הרבים וישתה, גזירה שמא יכניס הכלי אצלו), ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה;
וכן בגת (מפרש בגמרא לענין מעשר).

גמרא :

רישא רבנן וסיפא רבי מאיר (לעיל אוקימנא להא דקתני עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים כרבנן, דפליגי עליה דרבי מאיר במתניתין גבי מפתח ולא גזרינן שמא יכניס, והכא גזר שמא יכניס כרבי מאיר) ? והא ליכא למימר דשתיית המים תהוי הכנסה, כמשתיין ורוק, דלא דמי: דהתם קא עקר מרשות זו וקא עבד הנחה לרשות זו, אבל שותה עביד עקירה והנחה בחדא רשותא: דהא ברשות שהוא שותה בה פיו עומד ובפיו הן נחין מיד) !
אמר רב יוסף: בחפיצין שצריכין לו ודברי הכל ה(אפילו רבנן מודו דגזר בהו: דמתוך שהוא צריך להם - יכניסם אצלו, הלכך משקין הללו צריכין לו - וגזרינן).

איבעיא להו: כרמלית מאי (מהו שיעמוד בכרמלית וישתה ברשות היחיד או ברשות הרבים)?
 אמר אביי: היא היא (כי היכי דלא יעמוד ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד - כך לא יעמוד בכרמלית וישתה ברשות היחיד).
 אמר רבא: היא גופא גזירה (אי דעייל לגביה כלי ליכא איסורא דאורייתא, אלא גזירה דרבנן דלא ליתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים), ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה (ואנן ניקום וניגזר שתיה אטו הכנסת כלי)!
 אמר אביי: מנא אמינא לה? - מדקתני

(עירובין צט, ב)

'זכן כגת' (והאי גת - מאי היא? אי רשות היחיד, וקאמר דלא יעמוד ברשות הרבים ויושיט צוארו בגת ויטול כלי וישתה - הא תנא ליה רישא! אלא לאו בגת כרמלית, כגון שאינה גבוהה עשרה)!
 ורבא אמר: לענין מעשר; וכן אמר רב ששת: 'זכן כגת' - לענין מעשר, דתנן [מעשרות פ"ד מ"ד]: 'שותין על הגת' (עומד על הגת ושותה: דכל זמן שלא הוציאו לחוץ - לאו שתיית קבע היא) כין (שמזגו) כחמין וכין (שמזגו) בצונן (מן המעשר), דכרי רבי מאיר; רבי אליעזר בר צדוק מחייב (במזיגה: שמזגו במים משויא ליה קבע), וחכמים אומרים: על החמין חייב, ועל הצונן פטור, מפני שמחזיר את המותר (על החמין חייב דאין ראוי לחזור המותר שמקלקל היין, הלכך כי מזג ליה בחמין - אדעתא למשתייה כוליה מזג ליה, ומשויא ליה מזיגת קבע; אבל מזיגת צונן לא משויא ליה קבע: דילמא שתי פורתא ומהדר, הלכך כל כמה דשתי הוי עראי; ומתניתין, דקתני זכן כגת - רבי מאיר היא, וקתני לא יעמוד על גבי קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר אלא אם כן הכניס ראשו ורובו לגת).

משנה:

קולט אדם מן המזחילה (גגין שלהן - חלקים היו, וטחים בטיט, ומרזבין קטנים הרבה היו לגג להוציא המים, ונותנין למטה מהם דף כנגד אורך הכותל בשיפוע [והוא המזחילה] וכל המרזבין שופכין עליו, והוא מביא כל המים למקום אחד שלא ייקו את הכותל) למטה מעשרה טפחים (ועומד אדם ברשות הרבים וקולט בכלי למטה מעשרה טפחים מן המים היורדין מן המזחילה; וקולט' דוקא, כדמפרש בגמרא, אבל לא יצרף פיו או כלי למזחילה שהוא בפחות משלשה סמוך לגג ואף על פי שהוא למטה מעשרה; מאי טעמא? דהואיל ומוטלת לאורך הכותל ובתוך שלשה לגג - דמיא לגג, והוי כמוציא מן הגג שהוא רשות היחיד לרשות הרבים);

ומן הצינור מכל מקום שותה (כלומר: בין קולט בין מצרף, משום דצינור לעולם ארוך ויוצא לרשות הרבים וליכא למימר לבדו, וכיון דלמטה מעשרה הוא - ליכא איסורא; ובגמרא מוקים לה כשאין בפיו ארבעה, ולא גזרינן אטו היכא דאית ביה ארבעה: דאי נמי אית ביה ארבעה - כרמלית הוא, דלא גבוה עשרה; ומשום הכי נקט מתניתין גבי מזחילה למטה מעשרה: משום דבעינן למתני זמן הצינור מכל מקום, ואי למעלה מעשרה לא משתרי צירוף הצינור: גזירה אטו צינור שבפיו ארבעה, דקא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל קליטה - אפילו למעלה מעשרה נמי משתרי, דאירא הוא מקום פטור).

גמרא:

קולט - אין, אבל מצרף (פיו או חבית למזחילה, והוי כשואב ממנה) - לא; מאי טעמא?

אמר רב נחמן: הכא במזחילה פחות משלשה סמוך לגג עסקינן, דכל פחות משלשה סמוך לגג - כגג דמי.
 תניא נמי הכי (דפחות משלשה סמוך לגג כגג דמי, והמצרף משם כמצרף בגג): 'עומד אדם ברשות היחיד (כגון בגג) ומגביה ידו למעלה מעשרה טפחים לפחות משלשה סמוך לגג, וקולט (מן האויר מים שיורדים מגגו של חבירו), ובלבד שלא יצרף'; תניא אידך: 'לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויגביה ידו למעלה מעשרה טפחים לפחות משלשה סמוך לגג ויצרף, אבל קולט הוא ושותה'. (ובמתניתין נמי שמעתי דהכי גרסינן: 'מן הצינור'; 'ומכל מקום' ולא גרסינן 'מכל מקום' בלא וי"ו למשרי צירוף, אלא 'ומכל מקום', כלומר: מכל מקום המקלח - קולט; ומצאתי בתוספתא דצירוף מותר בצינור למטה מעשרה; ועוד הא דקאמר תנא 'אם יש בצינור ארבעה - אסור' - אהיכא קאי? אקליטה מאי מרשות לרשות איכא? ואי אצירוף - מתניתין נמי אסר אפילו כשאין בו ארבעה?
 ואני שמעתי דאתירוצא דמתניתין נמי קאי, דאוקימנא בפחות משלשה לגג, הא לאו הכי - מצרפין; ואין דרך לשון הש"ס כן לומר תנא אתירוף אמוראים שלא הזכיר במשנה, אלא הכי גרסינן: 'ומן הצינור מכל מקום וכו' מתניתין היא, ואלמטה מעשרה קאי, ולא סיפא דברייתא היא.)

מן הצינור מ"מ שותה:

תנא: 'אם יש בצינור ארבעה על ארבעה (ברוחב) - אסור (לצרף), מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות' (ואף על גב דלמטה מעשרה הוא, ולבוד נמי ליכא - אפילו הכי כרמלית מיהא הוי, ומפיק מכרמלית לרשות הרבים).

משנה :

בור ברשות הרבים וחולייתו גבוה עשרה טפחים, חלון שעל גביו ממלאין הימנו בשבת;

אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, חלון שעל גביו שופכין לתוכה מים בשבת.

גמרא :

במאי עסקינן? : אלימא בסמוכה (שהבור סמוכה לכותל בתוך ארבעה טפחים) - למה לי חוליא עשרה (בור גופיה רשות היחיד ועמוקה עשרה, והרי אין רשות הרבים מפסקת בינתים)?

אמר רב הונא: הכא במאי עסקינן? - במופלגת מן הכותל ארבעה, וטעמא דאיכא חוליא עשרה (דלא מטי דלי לרשות הרבים), הא ליכא חוליא עשרה - קא מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים; ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא בסמוכה, הא קא משמע לן: דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה (ומתניתין לאו כדסלקא דעתא דתיהוי חוליא עשרה לבד מבור, אלא הכי קאמר: בור ברשות הרבים וחולייתו סביביו, וסך הכל גבוה עשרה מקרקעית הבור - רשות היחיד, וממלאין ממנה לחלון).

אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, חלון שעל גביו שופכין לתוכה מים בשבת (דאשפה - רשות היחיד היא):

ולא חיישינן שמא תנטל אשפה (ותעמוד על פחות מעשרה, ואתי למשרי ביה נמי כמעיקרא)? והא רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה במבוי אחד שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה (ראשו אחד פתוח לרשות הרבים וראשו אחד סתום, ושני צדדיו אחד ים וגידודיו גבוהים עשרה ואחד אשפה, ובתים וחצירות פתוחין לו בדופן אמצעי), ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בו לא איסור ולא היתר: היתר לא אמר בו דחיישינן שמא תנטל אשפה ויעלה הים שירטון (לימון בלע"ז: שמעלה טיט לשפתיו ומתיבש ונעשה קרקע עולם), איסור לא אמר בו דהא קיימין מחיצות?

לא קשיא: הא (באשפה) דיחיד, הא (מתניתין) דרבים.

משנה :

אילן שהיה מיסוך על הארץ (שנופו נוטה למטה מכל צדדיו סביב): אם אין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - מטלטלים תחתיו (דאמרין לבד, והרי יש כאן מחיצה עשרה);

שרשיו גבוהים מן הארץ שלשה טפחים (שאין הענפים נמוכין אלא בראשן הולכין ומגביהין לצד חיבורן) - לא ישב עליהן (דכיון דגבוהין שלשה - כאילן חשיבי, ואין משתמשין באילן).

גמרא :

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים (אם היה היקפו יותר על בית סאתים - אין מטלטלין בו אלא בארבע, ואפילו נטעו מתחילה לכך דהוי מוקף לדירה);

מאי טעמא (הא כל היקף לדירה אפילו עשרה כורים מותר)?

(עירובין ק, א)

משום דהוי דירה שתשמישה לאויר (אינה לדור בה תמיד אלא להסתופף בה שומרי השדה), וכל דירה שתשמישה לאויר - אין מטלטלין בה יתר מבית סאתים.

שרשיו גבוהין מן הארץ [שלשה טפחים לא ישב עליהן]: איתמר: שרשי אילן הבאין מלמעלה משלשה לתוך שלשה (דלאחר שהגביהו שלשה - חזרו וכפון) : רבה אמר מותר להשתמש בהן, רב ששת אמר אסור להשתמש בהן:

רבה אמר מותר להשתמש בהן - דכל פחות משלשה דארעא - ארעא היא;

רב ששת אמר אסור להשתמש בהן, דכיון דמכח איסור קאתי - אסורין.

דדמו כמשונותא (כשן סלע: כהר זה שמשופע לצדדין - כך יוצאין שרשיו קטנים מתוך הגדולין לצדדין וכפופין לארץ מכאן ומכאן, הגדולים הולכין ומגביהין באלכסון יותר משלשה כזה ^{ניש ציור} בגמרות) **דסלקין לעילא** (הגדילים, משהגביה למעלה משלשה) - **אסורין** (לדברי הכל), **דנחתין לתתאי** (הגדילים לראשו של צד האילן; כל שלא גבוה שלשה, וכן קטנים היוצאין מן הגדילים בשיפול) - **שרו** (לדברי הכל, דאכתי לאו לכלל איסור אתו); **לצדדין** (השרשים הקטנים היוצאים מתוך גובה של גדולים, ומטין לארץ לתוך שלשה) - **פלוגתא דרבה ורב ששת** (לרב ששת אסירי, דמכח איסורא אתו; לרבה שרו); **וכן אניגרא** (אילן היוצא מתוך חריץ קצר העשוי להוליך המים לשדות, ושני צידי האילן של צד גידודי החריץ נכנסין בגידודי, ואם בא למדוד מצדדין שבתוך הנגר - הרי הוא גבוה שלשה ויותר, ואם בא למדוד מצדדי השניים שהן מגידודי החריץ ולמעלה - אין גבוה שלשה; לרבה דמודד הגידודים - שרו: דכל פחות משלשה לארעא - כארעא; לרב ששת מעומקו מודד, והרי גבוה שלשה, ומכח איסורא אתו) **וכן בקרן זוית** (אילן העולה במקצוע שני כותלים של חצר, ושלשה צדדיו נכנסין בתוך המקצוע שבכותלים, ואין נראה אלא צדו שמבחוץ, והולך ועולה עד למעלה לכותל פחות משלשה; לרבה כל פחות משלשה לאו אילן הוא, דמעולם לא גבוה שלשה; ולרב ששת - מארעא משחינו, ומכח איסורא אתו; ודוקא קרן זוית, אבל אצל כותל בעלמא - מודה רבה דהואיל ושלשת צדדיו גבוהין והרביעי שוה לארץ או לכותל - דאסור אפילו צדו דשוה לכותל).

ההוא דיקלא דהוה לאביי והוה סליק באיפומא (בתוך הבית היה עומד ועולה דרך פי ארובה למעלה מן הגג פחות משלשה); אתא לקמיה דרב יוסף ושרא ליה (דאינו נראה מן הגג שלשה אפילו באחד מצדדי).

אמר רב אחא בר תחליפא: דשרא לך - כרבה שרא לך (דאמר: לא אמרינן מכח איסורא אתי, דהא הכא בתוך הבית הוא דאסור, שגובהו נראה שם). **פשיטא!?**

מהו דתימא אפילו לרב ששת: ביתא כמאן דמלי דמי (כארעא סמיכתא היא, דהא אמרן לעיל חלון שבין שני בתים למעלה מעשרה כמאן דמלי דמי), **ולישתמש בפחות משלשה סמוך לגג - קא משמע לן**.

תנן: 'שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים לא ישב עליהם'; היכי דמי? אי דלא הדרי כיפי - פשיטא! אלא לאו אף על גב דהדרי כיפי (ואשמעינן דלא ישב על הכפופין, דאי על הגבוהין - פשיטא! אכתי לא אשמעינן **אלו הן משום שבות לא עולין באילן** במסכת ביצה (פ"ה מ"ב, דף לז, ב)?)

לא! לעולם דלא הדרי כיפי, והא קא משמע לן: אף על גב דצידו אחד שוה לארץ (שהקדקע גבוה בצדו האחד - מודה רבה היכא דשלשת צדדיו גבוהין מן הארץ דאסורה צד השוה לארץ).

תנו רבנן (ותוספתא עירובין פ"ב ה"ג [ליברמן]): **'שרשי אילן שגבוהין מן הארץ שלשה טפחים, או שיש חלל תחתיהן שלשה טפחים אף על פי שצידו אחד שוה לארץ - הרי זה לא ישב עליהן, לפי שאין עולין באילן ואין נתלין באילן** (אשטנדלי"ר), **ואין נשענין באילן, ולא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל היום כולו, אחד אילן ואחד כל הבהמה; אבל בוד שיח ומערה** (בין שיש בהן מים בין שאין בהם מים) **וגדר - מטפס (דנפיי"ר) ועולה מטפס ויורד** (דטעמא לאו משום דטרחא אלא שלא יתלוש מן המחובר במתכיון), **ואפילו הן מאה אמה**.

תני חדא: 'אם עלה - מותר לירד' ותני **חדא: 'אם עלה באילן אסור לירד'** (דכל דרך ירידתו הוא משתמש במחובר)!

לא קשיא: כאן מבעוד יום (וקדש עליו היום - לא קנסינן ליה, ויורד), **כאן משחשיכה**;

ואיבעית אימא: הא והא משחשיכה, ולא קשיא: כאן בשוגג כאן במזיד;

ואיבעית אימא: הא והא בשוגג, והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי: מר סבר קנסינן, ומר סבר לא קנסינן.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כתנאי [זבחים פ"ח מ"י]: **'הניתנין כמתנה אחת שנתערכו בניתנין מתנה אחת** (כגון דם הבכור שנתערב בדם בכור אחר) **ינתנו כמתנה אחת** (ועולה אותה מתנה לזה ולזה); **מתן ארבע כמתן ארבע** (דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו) **ינתנו כמתן ארבע** (ינתנו ארבע מתנות, ועולה לזו ולזו); **מתן ארבע כמתן אחת: רבי אליעזר אומר: ינתנו כמתן ארבע** (דקסבר קום עשה מצוה עדיף, אף על גב דבהאי מצוה איכא צד עבירה: דעבר אבכור א'בל תוסיף' - אתי עשה דחטאת דכתיב (ויקרא ד פסוקים זכה, ל, לד) **ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור, ורבי יהושע אומר ינתנו כמתנה אחת** (כיון דקיימא לן 'כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר', הכא דלא אפשר סמכינן עלה אפילו לכתחילה, ולא עברינן א'בל תוסיף'; ואי משום בל תגרע דחטאת - כדקאמר טעמא: מוטב שיעקר בל תגרע מאליו, שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידיים, מעבור על בל תוסיף - שהוא עוקר בידיים).

אמר לו רבי אליעזר: הרי הוא עובר על כל תגרע?
אמר לו רבי יהושע: הרי הוא עובר בכל תוסיף?
אמר רבי אליעזר: לא אמרו אלא כשהוא בעצמו;
אמר לו ר'בי יהושע: לא נאמר כל תגרע אלא כשהוא בעצמו; ועוד
אמר רבי יהושע: כשנתת - עברת על כל תוסיף ועשית מעשה בידך,
כשלא נתת - עברת על כל תגרע ולא עשית מעשה בידך! לרבי
אליעזר, דאמר התם קום עשה עדיף - הכא נמי ירד (דהך ירידה - מצוה היא,
דהא כל זמן שהוא יושב - משתמש והרי זה תשמיש; הלכך אף על גב דהשתא משתמש תשמיש אחר, כשיורד
יותר ויותר עדיף משישב שם); לרבי יהושע דאמר התם שב ואל תעשה עדיף -
הכא נמי לא ירד.
דילמא לא היא: עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם קום עשה עדיף
אלא דקא עביד מצוה (דמקיים עשה), אבל הכא - דלא עביד מצוה (פורש מן
העבירה הוא על ידי עבירה, אבל קיום מצוה אין כאן) - הכי נמי לא ירד!
ואי נמי: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם שב ואל תעשה עדיף
אלא

(עירובין ק, ב)
דלא קא עביד איסורא (כשהוא יושב ואינו נותן, הלאו ד'בל תגרע' והעשה ד'ונתן על קרנות'
נעקין מאליהן), אבל הכא דקא עביד איסורא (ישיבתו תשמיש הוא: שהוא משתמש
באילן) - הכי נמי דירד!
תני חדא 'אחד אילן לת ואחד אילן יבש' (שאין בו לחלוח ולאו מחובר הוא) ',
ותניא אידך 'כמה דברים אמורים? - בלח, אבל ביבש - מותר'.
אמר רב יהודה: לא קשיא: כאן בשגזעו מחליף, כאן בשאין גזעו
מחליף.
גזעו מחליף - 'יבש' קרית ליה? אלא לא קשיא: כאן בימות החמה
כאן בימות הגשמים (בימות החמה יבש מותר, דליכא אפילו משום מראית העין, שהרי ניכר לכל
שהוא יבש: שאינו מוציא עליו; והא דקתני אסור - בימות הגשמים, שאין ניכר בין לח בין יבש, ואיכא משום
מראית העין).
בימות החמה? הא נתרי פירי (שנשארו בו משנה שעברה¹, ואתי למשרי ביה תלישה דלח,
נהי דעליה דיבש אטו עליה דלח לא גזרינן, דהיא גופא גזירה, מיהו תלישה אטו תלישה נגזר) !?
בדליכא פירי.
והא קא נתרי קינסי?
בגדודא² (יחור שנשרו ענפיו כולם).
איני, והא רב איקלע לאפסטיא ואסר בגדודא!
רב בקעה מצא וגדר בה גדר (כלומר: אינן בני תורה שידעו להזהר, כבקעה זו שאין לה שומר
והכל פרוץ).

אמר רמי בר אבא אמר רב אסי: אסור לאדם שיהלך על גבי עשבים
בשבת, משום שנאמר (משלי יט, ב) [גם בלא דעת נפש לא טוב] ואץ ברגלים חוטא (אלמא הלון נמי
'חטא' קרי ליה, והכא איכא חטא: שתולש עשבים).
תני חדא: 'מותד לילך על גבי עשבים בשבת', ותניא אידך
'אסור' !?
לא קשיא: הא בלחים הא ביבשים (לחים אסור דהוי תולש; יבשין - כתלושין דמי);
ואי בעית אימא: הא והא בלחים, ולא קשיא: כאן בימות החמה
(בימות החמה זרע יש בגבעולין ומשירן) כאן בימות הגשמים;
ואיבעית אימא: הא והא בימות החמה, ולא קשיא: הא דסיים
מסאניה, הא (אסור) דלא סיים מסאניה (שעשבים נדבקי בקשרי אצבעותיו ונתלשין);
ואיבעית אימא: הא והא דסיים מסאניה, ולא קשיא: הא דאית ליה
עוקצי (אשפ"א: כפול מתחתיו, והעשבים נדבקים שם ותולשן) הא דלית ליה עוקצי;
ואיבעית אימא: הא והא דאית ליה עוקצי; הא (אסור) דאית ליה
שרכא (פתילה ארוכה שהעשב ארוך), הא דלית ליה שרכא;
והאידינא דקיימא לן כרבי שמעון (דאמר דבר שאין מתכוין מותר) - כולהו
שרי.

¹ קשה להבין דברי רש"י, דהא בא"י ימות החמה היא עונת הפירות

² מדוע רש"י לא פירש גדודא = חתוכה, שחתכו את הענפים, כמו: אשיריהם תגדעון,
דברים יב, ה

ואמר רמי בר חמא אמר רב אסי: אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה (תשמיש), שנאמר (משלי יט, ב) [גם בלא דעת נפש לא טוב] ואין ברגלים חוטא (ברגלים לשון תשמיש, דכתיב (שופטים ה, כז) בין רגליה כרע נפל שכב); ואמר רבי יהושע בן לוי: כל הכופה אשתו לדבר מצוה - הויין לו בנים שאינן מהוגנין. אמר רב איקא בר חנינא: מאי קראה? - (משלי יט, ב) גם בלא דעת נפש לא טוב [ואין ברגלים חוטא]; (רישא דהאי קרא אין ברגלים הוא; נפש לא טוב = לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה, שהיה בעלה אין ברגלים);

תניא נמי הכי: 'גם בלא דעת נפש לא טוב' - זה הכופה אשתו לדבר מצוה; ואין ברגלים חוטא - זה הבעל ושווה (שמטריחה) '.

איני! והאמר רבא: הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה (שמחמת ביאה ראשונה נתאוה האשה והולבשה תאוה, וכשבא ביאה שניה - היא מזרעת תחילה, והיא דהיא מזרעת תחילה יולדת זכר) ! לא קשיא: כאן לדעת (האשה), כאן שלא לדעת.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה (תשמיש) - הויין לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן, דאילו בדורו של משה כתיב (דברים א, יג) הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם [ואשימם בראשיכם] וכתוב (דברים א, טו) ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים [לשבטיכם ואשימם בראשיכם] - ואילו 'נבונים' (מבינים דבר מתוך דבר) 'לא אשכח, ואילו גבי לאה (לאה תבעה את יעקב לדבר מצוה) כתיב (בראשית ל, טו) [יבא יעקב מן השדה בערב] ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי שכר שכרתיך [בדודאי בני וישכב עמה בלילה הוא] וכתוב (דברי הימים א יב, לג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם

איני! והאמר רב יצחק בר אבדימי: עשר קללות נתקלה חוה, דכתיב (בראשית ג, טו) אל האשה אמר [הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך]

'הרבה ארבה' - אלו שני טפי דמים, אחת דם נדה ואחת דם בתולים; 'עצבונך' - זה צער גידול בנים;

'והרנך' - זה צער העיבור (עוברות - חולות הן);

'בעצב תלדי בנים' - כמשמעו (צער הלידה);

'ואל אישך תשוקתך' - מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה (מתאוה לתשמיש) בשעה שיוצא לדרך;

'והוא ימשל בך' - מלמד שהאשה תובעת בלב והאיש תובע בפה (שהוא מושל לומר בפה תאות לבו והאשה בלב ובושה להוציא בפה) - זו היא מדה טובה בנשים.

כי קאמרינן - דמרציא ארצויי קמיה (מדאה לפנינו עניני חיבה).

הני - שבע הויין!

כי אתא רב דימי - אמר [עוד שלשה]: עטופה כאבל (בושה לצאת בראשה פרוע), ומנודה מכל אדם (לקמיה מפרש שאסורה לכל אדם חוץ מבעלה, והאיש נושא נשים הרבה), וחבושה בבית האסורין (כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה, יד)).

מאי 'מנודה מכל אדם'? : אילימא משום דאסיר לה ייחוד - איהו נמי אסיר ליה ייחוד! ? אלא דאסירא לבי תרי.

במתניתא תנא: מגדלת שער כלילית (שד), ויושבת ומשתנת מים כבהמה (שכורעת כשהיא משתנת ודרך פרידה לעשות כן), ונעשית כר לבעלה (שהוא למעלה בשעת תשמיש).

ואידך הני שבח הוא לה (יושבת ומשתנת בצניעות ואינה חסרה כלום בדבר; ונעשית כר לבעלה - אין לה טורח כל כך: טורחו מרובה משלה), דאמר רבי חייא: מאי דכתיב (איוב

ל, יא) מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו?

'מלפנו מבהמות' - (מלפנו = מלמדנו מבהמות שנתן בהם חכמה להורות לנו) זו פרידה שכורעת ומשתנת מים;

'ומעוף השמים יחכמו' - זה תרנגול שמפייס ואחר כך בועל (הולך ופושט כנפיו, והוא פיוס, כדאמר לקמן: שאומר לה לקנות מלבוש שמגיע לארץ).

אמר רבי יוחנן: אילמלא לא ניתנה תורה - היינו למידין צניעות מחתול (שאינו מטיל רעי בפני אדם ומכסה צואתו), וגזל מנמלה (דכתיב (משלי ו, ח) תכין בקיץ לחמה ואין אחת גוזלת מאכל חברתה), ועריות מיונה (שאינו נזקק אלא לבת זוגו), דרך

ארץ מתרנגול שמפייס ואחר כך בועל. ומאי מפייס לה?

אמר רב יהודה אמר רב: הכי קאמר לה: זביננא לך זיגא (מלבוש שקורין קוט"ה) דמטו לך עד כרעיך;

לבתר הכי (לאחר בעילה שמנענע וכופף ראשו לה לארץ) אמר לה: לישמטתיה
לכרבלתיה דההוא תרנגולא אי אית ליה (במה ליקח) ולא זביננא ליה.

(עירובין קא, א)

משנה:

הדלת שבמוקצה (רחבה שאחורי הבתים; ומשום הכי נקט לה: משום שאין משתמשין בה תדיר, ואין בעל הבית חושש לה לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה, אלא זקופה כנגד הפתח, וכשהוא פותח - מטילה לארץ; ויש שתלויות אבל נגרות לארץ) וחדקים שבפרצה (קוצים שעשאו חבילות והתקינם לסתום בהם פרצה ופעמים שהוא פותחה), ומחצלות (של קנים שקורין גליד"א) - אין נועלין בהן (בשבת, משום דעביד בנין; או אפילו כשהיא תלויה ונגררת - אין זה קבועה, וכשהוא מגביהה על המשקוף, כיון דאינה קבועה שם - מחזי כבונה) אלא אם כן גבוהים מן הארץ.

גמרא:

ורמינהו 'דלת הנגדרת, ומחצלת הנגדרת, וקנקן הנגדר' (הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרישה כשהן חורשין, יש שנועלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח), בזמן שקשורין ותלויין - נועלין בהן בשבת, ואין צריך לומר כיום טוב' (אלמא אתלויין הוא דקפיד, אבל אגבוהים מן הארץ לא חייש) !
אמר אביי: בשיש להם ציר (דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא, והרי היא קשורה ותלויה, ולא מחזי כבונה).

רבא אמר: בשהיה להן ציר (ואף על גב דהשתא ליכא, היכירא הוא דאיכא). (לשון אחר: טעמא דמתניתין - משום דחופר בארץ; וקשיא לי בגוה: דאם כן מאי תרצתיה דרבא דאמר 'כשהיה להם ציר? כיון דהשתא ליכא הא קא עביד חריץ! ועוד: אם כן, כרבי יהודה בעי לאוקומיה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור).

מיתיבי: 'דלת הנגדרת, ומחצלת הנגדרת, וקנקן הנגדר - בזמן שקשורין ותלויין וגבוהים מן הארץ אפילו מלא נימא - נועלין בהן, ואם לאו אין נועלין בהן' (זגבוהין' - אלמא תרוייהו בעינן) !
אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה:
אביי מתרץ לטעמיה: או שיש להן ציר או שגבוהין מן הארץ;
רבא מתרץ לטעמיה: כשהיה להן ציר או שגבוהין מן הארץ.

תנו רבנן: 'סוכי קוצים וחבילין שהתקינן לפירצה שבחצר, בזמן שקשורין ותלויין - נועלין בהן בשבת, ואין צריך לומר כיום טוב';

תני רבי חייא: 'דלת אלמנה (דלת שהיא אלמנה מתקוניה) הנגדרת - אין נועלין בה'.

היכי דמי 'דלת אלמנה'?

איכא דאמרי דחד שיפא (עשויה מקרש אחד, דהכא ודאי מחזי כבונה; ונתן קרש בכותל שאין בה היכר דלת), ואיכא דאמרי דלית ליה גשמה (דילי"ש: בריחים המחוברים אותה).

אמר רב יהודה: האי מדורתא (היסק גדול): ממעלה למטה (לאחוז העצים העליונים באויר ולתת תחתונים מלמטה) - שרי (ביום טוב, דאין זה בנין אהלים), ממטה למעלה (לתת התחתונים תחלה לצדדין ברבוע כדרך שעושין לפני השרים, ולסדר עליונים למעלה, דהיינו כעין בנין אהל וגג) - אסיר (אסור; הכי גרסינן: מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור; וכך מצאתי בתשובת הגאונים, וכן עיקר); וכן ביעתא (לסדר הביצים על הגחלים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל או על גבי שני עצים שמקיפין זה אצל זה - צריך לאחוז ביצים בידו על האור וחברו יתן העצים תחתיהן), וכן קידרא (כדתנן במסכת ביצה (פ"ד מ"ה דף לב, ב) 'אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה' ואמר רב יהודה: אסור להקיף חביות תחלה להקריבן זה אצל זה ואחר כך יתן הקדרה עליהן, שזה דרך בנין, אבל יאחוז הקדרה באויר ואחר כך יקיף חביות תחתיה), וכן פוריא (מטה שנושאין שרים בדרכים, ושל פרקים היא, ויש להם עור ארוך מוקף לולאות, וקושר הלולאות בארוכות המטה; וכשהוא פורקן - מתיר הלולאות, והעור נופל, והמתקנו ביום טוב צריך לאחוז העור שטוח מלמעלה, ואחר כך יביאו הרגלים עם הארוכות וישיבוהו תחתיו, אבל לא יושיבוהו תחלה על רגליו ואחר כך ישטח העור), וכן חביתא (כשמסדר חביות במרתף שורה על שורה, חביות של חרס הן כעין כדין גדולים; ומדנקט לרב יהודה הכא גבי מתניתין - שמע מינה טעמא דמתניתין משום בנין, ולא משום חופר).

אמר ליה ההוא מינא לרבי יהושע בן חנניה: חדקאה (משול כקוק) !
דכתיב בכו (מ"ב ט"ז) טובכם כחזק [וְשֵׁר מְסִיכָה יוֹם מְצַפֵּי פְקֻדָּתְךָ בָּאָה עִתָּה תְהִיָּה מְבִיכָתְךָ] (טובכם כחזק = טובים שבהם כקוצים) !

אמר ליה: שטיא! שפיל לסיפיה דקרא (השפל ענין לשפלו של מקרא לסופו תראה שלשבח הוא), דכתיב: 'ישר ממסוכה' (הישרים שבנו מגינים עלינו כסוכה); ואלא מאי

'טובם כחדק' ? - כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה - כך טובים שבנו מגינים עלינו ;
דבר אחר : 'טובם כחדק' - שמהדקין ('מהדקין' - כמו ושחקת ממנה הדק (שמות ל, לו)) את אומות העולם לגיהנם, שנאמר (מיכה ד, ג) קומי ודושי בת ציון כי קרנך אשים ברזל ופרסותיך אשים נחושה והדיקות עמים רבים [והחרמתי לה' בצעם וחילם לאדון כל הארץ] (סיפיה דקרא 'והדיקות עמים') .

משנה :
לא יעמוד אדם ברשות היחיד (ויטול מפתח המונח ברשות הרבים) ויפתח (בו פתח חנות ש) ברשות הרבים (ואף על פי שאין ממקום מפתח לפתח ארבע אמות, גזירה שמא יכניס המפתח אצלו) ; ברשות הרבים (ויושיט ידו למעלה גבוה מעשרה ורוחב ארבעה כגון מפתח חנות המונח על גגו ויטול שם המפתח) ויפתח ברשות היחיד (ויפתח בה החנות והוא גבוה למעלה מעשרה גזירה שמא יביאנה אצלו לתוך עשרה) אלא אם כן עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים (ויעמוד בתוכה; ואסיפא קאי), דברי רבי מאיר ;
אמרו לו : מעשה בשוק של פטמים (קצבים) שהיה בירושלים שהיו נועלין (פתח חנותו, ועומדין ברשות הרבים; והמנעול למעלה מעשרה) ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח !
רבי יוסי אומר : שוק של צמרים (מוכרי צמר) הוה .

גמרא :
ורבנן ? : אמר רבי מאיר רשות הרבים, ומהדרו אינהו כרמלית (בתמיה) ? : - דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן : ירושלים, אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה (דעיר של רבים היא, שאוכלוסין הרבה באין לה, אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות - לאו רשות הרבים, שאינה כדגלי מדבר, שהוא דרך פתוח כל שעה; וכיון דכרמלית - לית לן למיגזר שלא יעמוד בה ויפתח ברשות היחיד דילמא מייתי ליה, דאי נמי מייתי לגביה - שבות בעלמא היא, וגזירה לגזירה לא גזרינן) - חייבין עליה משום רשות הרבים' (דהא ירושלים כולה כרמלית היא: שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו, דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה) ?
אמר רב פפא : כאן קודם שנפרצו בה פרצות, כאן (מתניתין) לאחר שנפרצו בה פרצות.
רבא אמר : סיפא אתאן לשערי גינה (רבנן אתו לאיפלוגי אשערי גינה: לשער גינה שהיא כרמלית; גינה - כרמלית היא, דהויא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה; וקאסר רבי מאיר לעמוד בה ולהושיט ידו על מקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ויטול מפתח המנעול הגבוה מעשרה), והכי קאמר: וכן לא יעמוד ברשות היחיד (כגון בחצירו) ויפתח בכרמלית (ויושיט ידו לגנות דרך חור או סדק ויטול בו מפתח ויפתח בה מנעול מתוך הגינה, שמא ימשך המפתח אליו ומחמיר רבי מאיר אפילו ברשויות דרבנן), (וכן) בכרמלית ויפתח ברשות היחיד (לא יעמוד בגינה ויושיט ידו למקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה, שהוא רשות היחיד, ומפתח מונח בו, ויפתח מנעול למעלה מעשרה)

(עירובין קא, ב)
אלא אם כן עשה מחיצה גבוהה עשרה טפחים (אסיפא קאי: דהשתא כי קאי - בגינה קאי: ברשות היחיד, ועולה עד לרקיע), דברי רבי מאיר; אמרו לו : מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח! רבי יוסי אומר : שוק של צמרים היה.

תנו רבנן : 'פתחי שערי גינה' (סתם מנעוליהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה, ורשות היחיד הן), בזמן שיש להן בית שער מבפנים (בית קטן ופתח הגינה פתוח בו, ובשערי הגינה הסמוכין לרשות הרבים עסקינן, מדקתני סיפא זכר חנויות הפתוחות לרשות הרבים') - פותח ונועל מבפנים (דבית שער רשות היחיד הוא); (וכן כשהוא מחוץ: מבחוץ - פותח ונועל מבחוץ; מכאן ומכאן - פותח ונועל כאן וכאן; אין להן לא לכאן ולא לכאן - אסורין כאן וכאן) (דהמנעול רשות היחיד הוא, ואף על פי שהמפתח מונח עליו - גזר רבי מאיר שלא יעמוד ברשות הרבים ולא בגינה ויטול מפתח של רשות היחיד שמא יביאנו אצלו לרשות הרבים או לכרמלית);

וכן (לקמן מפרש האי זכר' דבאיסקופת כרמלית בגינה קאמר) חנויות הפתוחות לרשות הרבים: בזמן שהמנעול למטה מעשרה (שערי חנויות פעמים שמנעוליהם גבוהין ופעמים שהן נמוכין, לפיכך נתן בהן חילוק) - מביא מפתח מערב שבת ומניחו באיסקופה, למחר פותח ונועל (ועל האיסקופה הוא עומד, ומטלטל מפתח מאיסקופה למנעול על דרך אויר האיסקופה דאין טלטול אלא בכרמלית) ומחזירו לאיסקופה (למקומו)* ; ובזמן

שהמנעול למעלה מעשרה - מביא מפתח מערב שבת ומניחו במנעול
 (אבל לא באיסקופה: דכי ממטי ליה מאיסקופה למנעול - הא מפיק מכרמלית לרשות היחיד), **למחר פותח ונועל ומחזירו למקומו** (למנעול, על גביו, כגון מנעולין הללו של עץ שעושין עניים בפתחיהן, וראשיהן רחבין ובלע"ז; שרדור"א), **דברי רבי מאיר**;
 * (גירסת רש"י: למחר פותח ומניחו על האיסקופה. לקמיה מפרש דמהכא שמעינן דהדר ביה רבי מאיר משערי גינה ולא גזר בעומד ברשות הרבים שלא יטלטל בכרמלית, דהא איסקופה - כרמלית היא: דרחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה, וכשנוטל מפתח משם והוא עומד ברשות הרבים ומוליכו דרך אויר האיסקופה למנעול שעל גביו למטה מעשרה - קא מטלטל מכרמלית לכרמלית, ולא גזר רבי מאיר שמא יביאנו אצלו חוץ לעובי האיסקופה.)

וחכמים אומרים: אף בזמן שהמנעול למעלה מעשרה טפחים (לקמן מפרש טעמא דלא משוו ליה להאי מנעול רשות היחיד) - **מביא מפתח מערב שבת ומניחו באיסקופה, למחר פותח ונועל ומחזירו למקומו** (לאיסקופה או לחלון שאין בו ארבעה, דאף על גב דגבוה עשרה - מקום פטור בעלמא הוא), **או בחלון שעל גבי הפתח; אם יש בחלון ארבעה על ארבעה - אסור, מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות** (מאיסקופה שהוא כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד, ואף על גב דהניחו תחילה במנעול שהוא מקום פטור לרבנן, ובטל אצל כל הרשויות - כרב דימי קיימא לן, דאמר בפרק קמא 'ובלבד שלא יחליפו').
מדקאמר 'וכן חנויות', מכלל דבאיסקופת כרמלית עסקינן; האי מנעול היכי דמי?: אי דלית ביה ארבעה - מקום פטור הוא (וכי הוי למעלה מעשרה, היכי משוי ליה רבי מאיר רשות היחיד ואסור?), ואי אית ביה ארבעה - בהא לימא רבנן 'אף בזמן שהמנעול למעלה מעשרה מביא מפתח מערב שבת ומניחו באיסקופה, למחר פותח ונועל בו ומחזירו לאיסקופה או לחלון שעל גבי הפתח'? והא קא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד?

אמר אביי: לעולם דאין בו ארבעה, ויש בו לחוק (בתוך הדלת אצל ראש המנעול בעוביו של דלת) **ולהשלימו** (ולהשלים ראש המנעול) **לארבעה, ובהא פליגי: דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים** (רואין אותו כאילו חקוק), **ורבנן סברי אין חוקקין להשלים** (הלכך מקום פטור בעלמא הוא).
אמר רב ביבי בר אביי: שמע מינה מהא מתניתא תלת: שמע מינה: חוקקין להשלים,

ושמע מינה: הדר ביה רבי מאיר משערי גינה (מדקא שרי לעמוד ברשות הרבים ליטול מפתח מאיסקופת כרמלית ולהוליכו דרך אוירא למנעול שלמטה מעשרה, ולא גזר שמא יביאנו אצלו לרשות הרבים, ושמע מינה סיפא נמי מדקא שרי לעמוד על האיסקופה כרמלית וליטול מפתח במנעול למעלה מעשרה באיסקופת כרמלית ולהוליכו דרך אוירא למנעול, ולא גזר שמא יביאנו אצלו לאיסקופה שהיא כרמלית),

ושמעת מינה: מדרבנן (דאמרי 'אם יש ארבעה על ארבעה אסור ליטול מפתח מאיסקופה ולנעול במנעול שהוא מקום פטור וליטלו משם ולהניחו בחלון שהוא רשות היחיד, משום דקא מחליף מאיסקופת כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד על ידי הנחת מקום פטור) **איתא לדרב דימי** (דאמר 'ובלבד שלא יחליפו'), **דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מקום שאין בו ארבעה על ארבעה - מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו, ובלבד שלא יחליפו.**

משנה:

נגר (קבילי"א שתוחבין אותו בחור שבאיסקופה לנעול הדלת) **שיש בראשו גלוסטרא** (שראשו עבה וראוי לבוכנא: לכתוש ולשחוק בו פלפלין, ואפילו הכי דתורת כלי עליו):
רבי אלעזר * אוסר (אלא אם כן קשור ותלוי בדלת, כדמפרש בגמרא) **ורבי יוסי מתיר** (דתורת כלי עליו משום גלוסטרא ולא מיחזי כבונה).
אמר רבי אלעזר: מעשה בכנסת שבטבריא שהיו נוהגין בו היתר עד שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להן;
רבי יוסי אומר: איסור נהגו בו, ובא רבן גמליאל והזקנים והתירו להן.

* [כך במשניות בירושלמי, ועיין בחילופי גירסאות]

גמרא:

בניטל באגדו (כשהוא קשור ותלוי בחבל של קיימא וראוי לטלטלו על ידי אותו חבל ואינו נפסק בידיה) - **כולי עלמא לא פליגי** (דשרי: דכיון דקשור ותלוי יפה - מוכחא מלתא דלנעול קאי, ולא מיחזי כבונה), **כי פליגי**

(עירובין קב, א)

בשאינו ניטל באיגדו (שהחבל דק ואם היה רוצה ליטלו משם לטלטלו על ידי אותו חבל - מיד נפסק): **דמר** (רבי יוסי) **סבר: כיון דיש בראשו גלוסטרא תורת כלי עליו** (גלוסטרא מהניא ליה דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין), **ומר** (ר"א) **סבר: כיון דאינו ניטל באיגדו - לא** (דהוה כמי שאינו קשור, ותנן לקמן: נגר המונח - שאינו קשור בדלת - אין נועלין בו; והאי נמי מונח הוא - משום גלוסטרא לא שרי ליה) .

משנה :

נגר הנגרר (שקשור בדלת אבל אינו תלוי: שהחבל ארוך, ומתוך שנגרר - אינו נראה כקשור; וכשארין בראשו גלוסטרא קאמר) - **נועלין בו במקדש אבל לא במדינה** (נועלין בו במקדש - דשבות בעלמא הוא, דאינו בונה ממש, הואיל וקשור לכך, אלא הואיל ונגרר - מיחזי כבונה; ואין שבות דרבנן במקדש: דלא גזרו שם) ;
והמונח (שאינו קשור כלל) - **כאן וכאן אסור** (הוי בנין ממש) .
רבי יהודה אומר: המונח מותר במקדש והנגרר במדינה (ורבי יהודה סבר לאו בנין ממש הוא, אלא דומה לבנין, ובמקדש לא גזרו שבות) .

גמרא :

תנו רבנן: 'איזהו 'נגר הנגרר שנועלין במקדש אבל לא במדינה'?
כל שקשור ותלוי וראשו אחד מגיע לארץ;
רבי יהודה אומר: זה - אף במדינה מותר (הואיל וקשור, אף על פי שאינו תלוי) !
אלא איזהו 'נגר שנועלין במקדש אבל לא במדינה'? **כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית.**
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנגרר (דמותר אפילו במדינה; אבל לא במונח - דשרי ליה רבי יהודה במקדש - לית הלכתא כוותיה: דכיון שאינו קשור, שם בנין גמור הוא, כשאר נגרים שנועצים בכותלים, והבונה כל שהוא חייב; ומלאכה דאורייתא לא הותרה במקדש חוץ מהקרבת תמידין ומוספין וקרבנות צבור שדוחין את השבת מגזירת הכתוב) .
אמר רבא: והוא שקשור בדלת (עצמה, דמוכח שפיר, ולא שקשור במוזה) .
איני! והא רבי טבלא איקלע למחוזא, וחזא לההוא דהוה תלי בעיכרא דדשא, ולא אמר להו ולא מידי!
הוא - ניטל באיגדו הוה (כלומר: קשור היה בחבל חזק) .
רב אויא איקלע לנהרדעא, חזייה לההוא גברא דהוה קא קטיר בגמי; אמר: דין לא נטרוק (זה לא ינעול, שאינו קשור, דכמאן דליתיה לגמי דמי) !

בעי רבי זירא: נקמז מהו (שנכנס הנגר בחור האסקופה ונפחת אותו החור ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע; ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוהה ואין החור ניקב עד לארץ) ?
אמר רב יוסף: מאי תיבעי ליה? לא שמיע ליה הא דתניא [תוספתא עירובין פ"ח ה"ד ג'יברמן:] **'נשמט** (שנפסק החבל שהוא קשור בו, והרי הוא מונח בקרן זוית כשפותח אותו) - **אסור, נקמז מותר, ורבי יהודה אמר: נקמז אף על פי שאינו נשמט - אסור,** **ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בנקמז!**
וטעמא מאי?
אמר אביי: משום דמיחזי כבונה.

בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי: עשה לו (לנגר שאינו קשור כלל)
בית יד (ותחב בית יד באמצעיתו, ודומה למקבת; דהשתא ודאי מוכח מילתא הוא דכלי הוא) -
מהו (לנעול בו) ?
אמר ליה: בוכנא (מקבת, וכותשין בו חטין ותבלין) **קאמרת** (הא ודאי שרי) .
איתמר: אמר רב נחומי בר אדא: עשה לו בית יד (לנגר שאינו קשור כלל) - **מותר.**

ההוא שריתא (קורה, כמו 'בצל קורת' (בראשית י"ח, - בטלל שרותי) **דהוה בי רבי פדת,**
דהוה מדלו לה בי עשרה (כלומר: משאוי עשרה בני אדם היה בה, ואפילו הכי לא אסר עלייהו) **ושדו לה אדשא** (לטומכה בלילה), **ולא אמר להו ולא מידי! אמר:**
תורת כלי עליה (שראויה לישוב עליה) .

ההיא אסיתא (מורטיי"ר [מדוכה]) **דהות בי מר שמואל, דהוה מחזקת**
אדריבא (לתך חטין, ט"ו סאין, חצי כור) ; **שרא מר שמואל למישדייה אדשא,**
אמר: תורת כלי עליה.

שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם: נימא לן מר מהלין מילי
מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב אסי בכיפי דארבא! (כיפי דארבא = אולמות

שעושים בספינה: שנועצין כעין מעגלין שקורין צרק"ל, ראשו אחד בדופן זה של ספינה וראשו שני בדופן זה, והוא כפוף, כמו אולם, ועומד כמו כיפה, ומרחיק כחצי אמה ונועץ אחר, וכן על פני כולה, ופורסין בגדים ומחצלות של גמי להגין מפני הצנה והגשמים)

שלח ליה: הכי אמר רב אסי: הני כיפי דארבא, בזמן שיש בהן טפח (שרוחב של מעגל [קוטר] = טפח) - אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה (דאיכא למימר לבד) - למחר מביא מחצלת ופורס עליהן; מאי טעמא? - מוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי. (שיש בהם טפח - דבציר מטפח לא הוי 'אהל', אבל כשרוחב טפח - מקרי 'אהל', נמצא נשם 'אהל' עליו מבעוד יום, וכשהוא פורס עליו הבגד למחר - אינו אלא מוסיף.)

הנהו דכרי (אילים) דהוו ליה לרב הונא, דביממא בעו טולא (מפני השרב) ובליליא בעו אורא (הנאת הקור, מפני הבל הקיץ, ובימות החול היו פורסין עליהן מחצלות ביום ונוטלין בלילה); אתא לקמיה דרב ("מה נעביד להו בשבתא?"), אמר ליה: זיל כרוך בודיאי ושייר בה טפח (כשתסתלק המחצלת מעליהן לפנות ערב שבת - אל תסלקנה כולה משם, אלא הוי גולל אותה וכורך מעל הגג ושייר בה טפח פרוסה, דלהוי עליה שם 'אהל'), למחר פשטה (דהוי תוספת ושרי), ומוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי.

אמר רב משום רבי חייא: וילון (כנגד הפתח לצניעות) - מותר לנטותו ומותר לפורקו בשבת (דלאו אהל הוא: דלא קביעא התם, אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא); כילת חתנים מותר לפורקה ולנטותה בשבת. (כילת חתנים לאו אהל הוא, מפני שאין לה גג למעלה רוחב טפח, מפני שהיא נתונה בשיפוע; והיא יריעה שפורסין סביב למטה לישן);

אמר רב ששת בריה דרב אידי: לא אמרן אלא שאין בגגה טפח, אבל יש בגגה טפח - אסור; וכי אין בגגה טפח לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגג טפח (שנתונה באלכסון קצר: שכשאתה מודד רחבה למטה משלשה לגגה - אין בו רוחב טפח, דהוי כוליה דופן ואין כאן אהל כלל), אבל יש בפחות משלשה סמוך לגג טפח (אבל הרחיבה עד טפח בתוך שלשה לגגה) - (כאילו גגה טפח דמי, ו) אסור (לנטותה); וכי אין בפחות משלשה סמוך לגג טפח נמי לא אמרן אלא שאין

(עירובין קב, ב)

בשיפועה טפח (מכנגד אמצעית גגה, עד מקום ששפת יריעה כלה שם; לא הרחיב טפח דהוי כולה כדופן ואין כאן אהל כלל), אבל יש בשיפועה טפח - שיפועי אהלים כאהלים דמו (אבל הרחיבה כל דופן ודופן באלכסונה טפח - הוי ההוא אלכסון - אף על פי שהוא משופע - קרוי 'אהל', כרבנן, דפליגי אדברי אליעזר במסכת סוכה (דף יט, ב); כך שמעתי, וקשיא לי: איזו מטה שאין ברחבה שני טפחים או שלשה חסר משהו שיהיה בגגה פחות מטפח ושני שיפועיה כל אחד פחות מטפח? ויש לומר שהמטה רחבה כמשפטה, ונקליטין הרבה יוצאין הימנה לשני ראשיה, ועולין למעלה, סדורין אחד נמוך ואחד גבוה, וקנים נתונים עליהם מנקליטין שבראשה לנקליטין שברגליה, ופורס על המטה שתיים ושלש כילות קטנות בגגה ויריעה גדולה פרוסה סביב המטה לדפנות). [עיי' תוספות קב, א ד"ה לא אמרו אלא שאין בשיפועה טפח]

ואמר רב שישא בריה דרב אידי: סיינא (כובע של לבד שקורין פלטרי) שרי (מותר לצאת בו בשבת). והתניא 'אסור'? לא קשיא: הא דאית ביה טפח (שיוצא טפח רוחב שפתו להלן מראשו - אסור, דהוי אהל), הא דלית ביה טפח; אלא מעתה, שרביב בגלימיה טפח (האריך בטליתו להלן מראשו והוציאה טפח) הכי נמי דאסור! אלא לא קשיא: הא דמיהדק הא דלא מיהדק (וטעמא לא משום אהל הוא, אלא דילמא נפיל מרישיה ואתי לאתויי; הלכך כי מיהדק וקשור ברצועה תחת צוארו - שרי, ואי לא - אסור).

משנה:

מחזירין ציר התחתון (של דלת חלון שידה תיבה ומגדל שפתחיהם מצדיהן, דציר התחתון - כל זמן שלא יצא העליון - נוח להחזירו, ואין כאן בנין) - במקדש, אבל לא במדינה (גזירה שמא יתקע בגרזן או במקבות דהויא מלאכה); והעליון כאן וכאן אסור (דכיון שיצא העליון - כולו נופל, והוי כבונה; וקא סבר יש בנין בכלי, ומלאכה לא הותרה אפילו במקדש); רבי יהודה אומר: העליון במקדש והתחתון במדינה.

גמרא :

תנו רבנן [דומה לתוספתא עירובין פ"ח ה"ח [ליברמן]] : 'ציר דלת שידה תיבה ומגדל , במקדש מחזירין (כגון שצריכין לו לדבר קרבן, כגון שהיה שם מלח או לבונה או קטורת, ואין שבות במקדש) במדינה דוחקין (אם לא יצא כולו מחור האסקופה, אלא התחיל לשמט - דוחקין לחור; בלע"ז אנפיינדר"א [נועצים]); והעליון כאן וכאן לא יחזיר (דהוי בונה ממש), גזרה שמא יתקע (שמא יחזיקנו במקבות ובגרזן והויא מלאכה), ואם תקע חייב חטאת ואתחתונה במדינה קאי [דאי אעליון קאי, ובמקדש - הוה ליה שבות, דהך חזרה - גזירה משום שמא יתקע; ואמאי מיתסר במקדש דאמר זעליון כאן וכאן אסור, והא שבות במקדש לא גזרו?]; של כור ושל דות ושל יציע (דהוי בנין: המחובר לקרקע חשיב בנין בכל דהו; בור בחפירה דות בבנין בתוך הקרקע: אישקדיינ"א) לא יחזיר, ואם החזיר חייב חטאת.'

משנה :

מחזירין רטיה במקדש (כהן שלקה בידו ונתן עליה רטיה מבעוד יום, והוצרך לעבוד עבודה בשבת או ביום טוב, ונטל רטיה מעל ידו שלא תהא חוצצת בינו ובין ידו לעבודה - דחציצה פוסלת בה, דבעינן ולקח הכהן [ויקרא ד פסוקים ה, כה, ל, לז; ויקרא יד פסוקים יב, יד, טו, כד, כה; במדבר פרק ה פסוקים יז, כה; במדבר ו, יט; במדבר יט פסוקים ד, ז; דברים כז, ד], וכיון דחייץ לא הוי לקיחה בכהן - מחזירה במקדש: דאי לא שרית ליה להחזירה - לא שקיל ליה מידיה וממנע ולא עביד עבודה, וזה אחד משלשה דברים האמורים במסכת ביצה שהותרו סופן משום תחלתן) אבל לא במדינה (גזירה שמא ימרח הרטיה, ומירוח היינו 'מוחק' האמור באבות מלאכות של שבת); אם בתחילה (שלא היתה קשורה מבעוד יום, וכהן זה לא סלק' לצורך עבודה) - כאן וכאן אסור (והכא ליכא למימר 'אין שבות במקדש', דהא ודאי האי שבות - לא צורך גבוה הוא, אלא לצורך עצמו) .

גמרא :

תנו רבנן : 'רטיה שפרשה (שנפלה) מעל גבי מכה (ובמדינה קא מיירי; ולהכי נקט 'פרשה': שהרי לא נטלה מדעת) - מחזירין בשבת (דמילתא דלא שכיחא הוא ולא גזור בה רבנן); רבי יהודה אומר : (אם נפלה - אין מחזירין, אבל אם) הוחלקה למטה - דוחקה למעלה; למעלה - דוחקה למטה, ומגלה מקצת הרטיה, ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה, ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח (מחליק גומות שברטיה), ואם מירח - חייב חטאת (מירוח חייב משום 'ממחק').' אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה. אמר רב חסדא: לא שנו (דתנא קמא שרי להחזירה) אלא שפירשה על גבי כלי (על הכר או על הכסת), אבל פירשה על גבי קרקע - דברי הכל אסור (על גבי קרקע - כלכתחלה דמי). אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה אבא: נפלה ליה אבי סדיא (נפלה לו על הכר שבמראשותיו כמו שמתרגם מראשותיו = איסודהי [בראשית כח פסוקים יא, יח]) וקא מהדר ליה; אמינא ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא 'מחלוקת שפירשה על גבי כלי אבל פירשה על גבי קרקע אסור' (דמוקי לפלוגתייהו בשנפלה על הכלי ואפילו הכי אסר כרבי יהודה), ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה!! אמר לי: לא שמיע לי (הא דרב חסדא דאנא סבירא לי דכי פליג רבי יהודה - בנפילה על גבי קרקע, אבל בנפילה על גבי כלי - מודה, דהוה כהוחלקה בעלמא), כלומר לא סבירא לי .

משנה :

קושרין נימא (נימת כנור של שיר הלזים לקרבן, אם נפסקה בשבת) במקדש, אבל לא במדינה (ובגמרא מפרש טעמא: דקסבר מכשירי מצוה שלא היה יכול לעשותן מאתמול - דהא היום נפסקה - דוחה את השבת, ואף על גב דקשר אב מלאכה הוא [במסכת שבת פ"ז מ"ב, דף עג, א]); ואם בתחילה (שלא היתה שם מעולם דיכול לעשות מאתמול) - כאן וכאן אסור .

גמרא :

ורמינהו [דומה לתוספתא עירובין פ"ח ה"ט [ליברמן]] : 'נימת כנור שנפסקה, לא היה קושרה אלא עונבה' !

לא קשיא, הא רבנן והא רבי אליעזר (פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן גבי מילה (שבת דף קל, א) שרבי אליעזר מתיר לחטוב עצים ולעשות פחמין בשבת לעשות איזמל למול בו; קרבן צבור הוה מצוה הדוחה את השבת, ושיר הוי מכשירין דידה); לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דוחין את השבת - קושרה; לרבנן דאמרי אין דוחין - עונבה. אי רבי אליעזר, אפילו לכתחילה נמי (דאפילו לעשות פחמין, שהוא מכשיר - שרי) !

אלא לא קשיא: הא רבי יהודה והא רבנן (לרבי יהודה, דאמר עניבה אב מלאכה במסכת שבת (דף ק"ג, א) אין חילוק בין עניבה לקשירה, וקושר, דקסבר מכשירי מצוה דוחין; והא דתניא 'עונבה' – רבנן, דאמרי לאו מלאכה היא, וכיון דאפשר בעניבה – לא מחללינן שבת);
ורבי יהודה (דמוקמינן מתניתין אליביה, וקושר אב מלאכה היא) – אליבא דמאן?

(עירוובין ק"ג, א)

אי אליבא דרבי אליעזר קאמר, אפילו לכתחילה נמי (כלומר כמאן סבירא ליה במכשירין? על כרחך כרבי אליעזר סבירא ליה, וכיון דכרבי אליעזר סבירא ליה – אמאי הוי לכתחילה אסור!)! [רבי יהודה היה תלמיד רבי עקיבא, אך הרבה קבל מאביו שהיה תלמיד רבי אליעזר, ורבי יהודה לעיתים מוסר דברי רבי אליעזר!]
אלא לא קשיא: הא רבי שמעון, הא (מתניתין) רבנן (דפליגי עליה דרבי שמעון, ואמרי: קושרה, דסבירא להו כרבי אליעזר בחדא: דמכשירי מצוה דוחין וכו', וכגון בשאי אפשר לעשות מאתמול, כדקתני 'שנפסקה לו נימא בכנור'; ופליגי עליה בשאפשר לעשות מבעוד יום, הלכך בתחילה אסור; ומעיקרא כי הוה מוקמינן לה כרבי יהודה, מאי טעמא לא שנינן הכי? – משום דלא שמעינן בהדיא דאית ליה האי סברא למפלג בין אפשר לאי אפשר, וכל כמה דלא אשכח תנא דאמר הכי בהדיא – מיבעיא לן 'סתמא דמתניתין מני'), דתניא: 'כן לוי שנפסקה לו נימא בכנור – קושרה; רבי שמעון אומר: עונבה; רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף היא (אם היה עונבה או קושרה) אינה משמעת את הקול, אלא משלשל מלמטה וכוורך מלמעלה או משלשל מלמעלה וכוורך מלמטה' (שהרי יש יתדות מלמעלה ולמטה שראשי הנימין כרוכין בהן, וכשהוא רוצה – מגלגל היתד והנימא נארכת כעין שעושין למיני כלי זמר ארפי"א: דמאריך עד שיגיע ליתד שלמעלה וכוורכה בו, והרי היא כבתחלה, ומגלגלין היתד עד שמתפשטת כהלכתה ומשמעת קולה; והואיל וקשירה נמי אב מלאכה היא, הא עדיפא שתשמיע את הקול, וטוב לנו לחלל את השבת בשלשולו לקיים השמעת קול שיר של לויס, מלחלל שבת בקשירה שהיא אב מלאכה, ולא נקיים בה שום מצוה, דלא מצי השמע קול; ולרבנן עדיפא למשרי קשירה, דהא משלשל נמי אב מלאכה הוא: דמתקן כלי כהלכתו, וכיון דשרי לכתחלה מחליף ואתי נמי להתיר נימין בכנור חדש לכתחלה, הלכך קשירה עדיפא);
ואיבעית אימא: הא והא רבנן (דמכשירין שאי אפשר מבעוד יום דוחין), ולא קשיא: כאן באמצע (והא דקתני מתניתין 'קושרה' – כשנפסקה באמצעית: שאילמלי עונבה לא תשמע קולה), כאן מן הצד (והא דקתני 'עונבה' – כשנפסקה בראשיה, שאין צריכה שם חיזוק כל כך, וסגי ליה בעניבה);

ואיבעית אימא: הא והא באמצע; מר סבר גזרינן, ומר סבר לא גזרינן (הא רבי שמעון והא רבנן, וברייטא דקתני לא היה קושרה – מדאורייתא שרי, דסבירא ליה לרבי שמעון מכשירין דמצוה דוחין היכא דלא אפשר להו מאתמול, ומשום גזירה הוא דגזר אמצע אטו מן הצד, אבל בעלמא דליכא למיגזר מידי – דחי).

משנה:

חותכין (ביד) יבלת (ורוא"ה, והוא מום לתמיד שדוחה את השבת, כדכתיב (ויקרא כ"ב, כב) [או שבור] או חרוץ או יבלת; יבלת דקרא קרינן 'יבלת', שאין שם דבר אלא כמו 'חיגרת', דומיא דשבור, ולא כתיב 'שבור'; ועורת נמי לא כתיב 'עיוורון', אבל 'יבלת' דמתניתין הוא שם דבר של המום) במקדש, אבל לא במדינה (ואף על גב דכי עביד נמי ביד – מתקן הוא, והוה ליה חותך מבעלי חיים, והוי תולדה דגזוז את הצמר – אפילו הכי, כיון דכלאחר יד קא עביד: שאין כן דרך לחותכה אלא בסכין – אין כאן אלא שבות);
ואם בכלי – כאן וכאן אסור (דאב מלאכה, הוי הואיל ואינו משנה מכמות שעושין בחול).

גמרא:

ורמינהו: ' (בפסח הבא בשבת קאמר:) הרכיבו (על כתיפו ברשות הרבים) והבאתו (או להביאו) מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו – אין דוחין (קשיא סתמא אסתמא);
רבי אליעזר אומר: דוחין';
רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא: חד אמר: הא והא בלחה ולא קשיא: כאן ביד כאן בכלי (הא דפסחים, בכלי, והכי נמי קאמר תנא דמתניתין, ורבי אליעזר – אפילו בכלי שרי, דסבירא ליה מכשירי מצוה דוחין שבת, כגון מלאכה שאפשר לעשותה מבעוד יום, כגון בקור המום מכשירי קרבן הוא, והקרבן דוחה השבת ובמכשירין פליגי), וחד אמר: הא והא ביד ולא קשיא: הא (ודפסחים) בלחה, הא (מתניתין) ביבישה (ואפילו הכי בכלי אסור, משום דמתקן לה, וענין מלאכה קא עביד, ותרוייהו ביד).

ולמאן דאמר הא ביד הא בכלי, מאי טעמא לא אמר הא בלחה הא ביבישה?

אמר לך: ביבישה – אפילו בכלי נמי שרי; מאי טעמא? – איפרוכי איפרכא;

ולמאן דאמר הא בלחה והא ביבישה, מאי טעמא לא אמר הא ביד הא בכלי?

אמר לך: בכלי - הא תנן 'אם בכלי כאן וכאן אסור' (למה לי לאשמועין בפסחים דאסור? הא כבר שמעינן לה הכא, ולמה ליה לתנא לסתמיה בתרי דוכתי) ! ואידך?

הא דקתני התם (להכי הדר תניא התם): - משום דקא בעי איפלווגי רבי אליעזר ורבנן (משום פלוגתא דרבי אליעזר, דאשמועין דאפילו בכלי שרי) ; ואידך? (להכי לא מוקמינן לההיא דפסחים בלחה ובכלי: דאם כן הוה ליה אב מלאכה, והתם הא דשבות הוא דאיירי) דומיא דהרכיבו והבאתו מחוץ לתחום קתני (דלא מיתסר אלא מ) דרבנן (דמי נושא עצמו, ותחומין נמי דרבנן, ואפילו הכי - הואיל ואפשר מאתמול - לא דחי) ; ואידך?

הרכיבו (הרכיבו והבאתו גופה מלאכה גמורה היא) - דלא כרבי נתן, דאמר החי נושא את עצמו (דלא סבירא ליה להאי תנא בפסחים כרבי נתן דאמר במסכת שבת בפרק 'המצניע' (דף צא, א) חי נושא את עצמו) ; הבאתו מחוץ לתחום כרבי עקיבא, דאמר תחומין דאורייתא (ובתחומין סבר לה כרבי עקיבא דאמר במסכת סוטה בפרק 'כשם שהמים בודקין' (דף כז, ב) תחומין דאורייתא) .

מתיב רב יוסף (התם גבי פלוגתייהו תנינן לה בפרק 'אלו דברים' (דומה למשנה פסחים פ"ו מ"ב, דף סה, ב)) : 'אמר רבי אליעזר קל וחומר: ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, אלו שמשום שבות אינו דין שידחו את השבת' (אלמא תנא קמא - משום שבות קא אסר להו, ושמע מינה דלאו בכלי מתוקמא) !

אלא אמר רב יוסף: הא והא ביד (ומיהו מתניתין - ביבישה לא מוקמינן לה, דאם כן - אפילו בכלי שרי) , (אלא בלחה וביד היינו טעמא דשרי: דשבות הוא) ושבבות מקדש - במקדש התירו (ובמקדש שתמידין וקרבות צבור במקדש הם מבקרין אותו) , שבות דמקדש במדינה - לא התירו (ובפסחים היינו טעמא דאסור: דאף על גב דשבות הוא וצורך מקדש הוא - אפילו הכי, כיון דכל אחד ואחד מבקר פסחו ומתקנו בביתו ואחר כך מביאו למקדש - לא התירו לעבור על השבות במדינה) .

יתיב אביי וקאמר להא שמעתא (דרב יוסף) ; איתיביה רב ספרא לאביי : 'היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו - גוללו אצלו (דכיון דאיגדו בידו, אף על גב דאיכא שבות, דילמא נפיל כוליה לרשות הרבים ואתי לאיתויי) ' - והא הכא דשבות דמקדש במדינה הוא (ספר נמי 'שבות דמקדש' קרי ליה, שהרי קדש הוא) , ולא גזרינן דילמא נפיל ואתי לאיתויי (אלמא שבות דצורך מקדש הותר אף במדינה) !

ולא אוקימנא (גירסת רש"י: הא אוקימנא בריש פירקין) באסקופה כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה דכיון דאיגדו בידו אפילו שבות נמי ליכא (דאפילו שבות ליכא למגזר, דאי נמי נפיל כוליה, כי ממטי ליה לתוך הבית דרך האסקופה - אין כאן חיוב חטאת) !

איתיביה [שבת פ"א מ"א] : 'משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה' (לצלוחו, והוא יצלה מעצמו, ובבשר דעלמא אמרינן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום, גזירה שמא יחתה בגחלים [בפרק קמא דשבת מ"י, דף יט, ב]), והא הכא דשבות דמקדש במדינה (דכל אחד צולה פסחו בביתו וקשרי ליה נמי במדינה) ולא גזרינן שמא יחתה בגחלים? אישתיק.

כי אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: הכי אמר לי רב ספרא! אמר ליה: מאי טעמא לא תשני ליה 'בני חבורה (הנמנין על הפסח) זריזין הן (דכל העוסקין בקדשים זריזין, וחכמים הלכך לא מחתי) ' ? ואביי (דאישתיק) - (סבר) כהנים זריזין הן אמרינן (בכמה דוכתי: דכיון שנכנס לעבודה - בידוע שלמדוהו הלכות קדש), (אבל) בני חבורה זריזין הן לא אמרינן (שאיין לך אדם שאינו עושה פסח) .

רבא אמר: רבי אליעזר היא, דאמר מכשירי מצוה דוחין את השבת, ומודה רבי אליעזר דכמה דאפשר לשנויי משנינן (רבא אמר: הא והא ביד, כדאמר דבכלי ליכא לאוקמי לפסחים משום מלאכה, והא והא בלחה: דאי ביבישה לא מיתסר בכלי; אלא מתניתין, דקתני שבות דאפשר לה מאתמול מידחי מקמי מכשירי מצוה - רבי אליעזר היא, דפליג נמי עלה דההוא דפסחים ואמר דוחין: דאפילו אב מלאכה מידחי מקמייהו, וכל שכן שבות; והא דקתני במתניתין דבכלי אסור - מודה רבי אליעזר דכמה דאפשר לשנויי משנינן ליה, ולא מחללינן שבתא, והיכא דלא אפשר - כגון גבי איזמל - דחינן אפילו אב מלאכה) .

(עירובין קג, ב)

מאי היא (מנא תימרא דמודי רבי אליעזר דכמה דאפשר לשנויי משנינן) ? דתניא: 'כהן שעלתה בו יבלת - חבירו חותכה לו בשיניו' ; בשיניו - אין (דשבות הוא), בכלי - לא; (ואפילו בשיניים) חבירו - אין, איהו - לא (דחבירו לא מתקן ליה שפיר, והכי אמר במסכת שבת בפרק 'המצניע': דפליגי רבי אליעזר

ורבנן בנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו, שרבי אליעזר מחייב חטאת, וחכמים אוסרין משום שבות; ואוקימנא התם דכי מחייב רבי אליעזר - בנוטל לעצמו, אבל לחבירו - דברי הכל פטור; **מני** (הא דקאמר בכלי לא ובעצמו לא) ? : **אילימא רבנן ובמקדש** (דאמרי מכשירי מצוה לא דחו אב מלאכה, ואשמעינן דשבות דחו, כגון בשיניו בחבירו, וכגון שעלתה לו בשבת דלא אפשר ליה למשקליה מאתמול), **כיון דאמרי רבנן בעלמא** (לגבי דבר הרשות דנוטל לעצמו זו בזו, או בשיניו) (אין כאן אלא) **משום שבות**, **הכא** (דקשרו בחבירו משום שבות דמקדש) **מה לי הוא מה לי חבירו** (לישתרי נמי לעצמו, דהא איהו גופיה נמי שבות הוא) ? **אלא לאו רבי אליעזר, דאמר בעלמא** (דאמר בנוטל בשיניו לעצמו דעלמא, שלא למצוה ד) **חייב חטאת**, **והכא** (ומשום הכי **הכא נמי**: כיון דאפשר בחבירו דהוי שבות - לא שרינן ליה למידחי אב מלאכה ולמשקליה לנפשיה, ו) **אף על גב** (דאמר רבי אליעזר) **דמכשירי מצוה דוחין את השבת** (דוחין אב מלאכה), **כמה דאפשר לשנויי משנינן?**

לא! לעולם רבנן (דאי לרבי אליעזר - לא בעי שינוי, ואפילו לעצמו, ואפילו בכלי שרי; ודקשיא לרבנן כיון דנוטל לעצמו נמי שבות הוא - נישקליה איהו לנפשיה?), **ואי עלתה בכריסו** (מקום שאפשר לו ליטלה בידו או בשיניו) **הכי נמי**; **הכא במאי עסקינן?** - **כגון שעלתה לו נשיכה בגבו ובאצילי ידיו**, **דאיהו לא מצי שקיל לה**; **ואי רבנן**, **נשקליה ניהליה ביד**, **ותפשוט דרבי אלעזר**, **דאמר רבי אלעזר: מחלוקת ביד**, **אבל בכלי דברי הכל חייב!** (כלומר: אי אמרת בשלמא רבי אליעזר היא, ומשום שינוי מתוקמא שפיר, כמו שמתרין לקמיה; אלא אי אמרת רבנן, וטעמא דבכלי לא משום דמכשירין לא דחו אב מלאכה, ורבנן אשבות הוא דמהדרי, נהי דאיהו גופיה משני ליה, דלא אפשר למשקליה, דבגבו הוא - חבירו מיהא לשמעין דנוטלה ביד, דהא ידו נמי שבות היא! והכי שפיר למתני דשמעינן מיניה תרתי: חדא דמכשירין - שבות דחו, ולא אב מלאכה, כדמשמע לן השתא; ועוד שמעינן מינה: מדשרי ליה ביד ולא בכלי, דהכא הוא כדרבי אליעזר, דאמר התם בפרק 'המצניע' (שבת דף צד, ב); מחלוקת ביד, אבל בכלי - מודו רבנן דחייב חטאת, דחשבינן ליה תולדה דגוזז את הצמר: שהוא חותך מן המחובר לבעלי חיים; אבל השתא לא מצינו למיפשטיה מינה ולמידק, דהא בכלי - לא משום דאב מלאכה הוא, דהא ביד נמי שבות הוא ולא קשרי ליה!)

וליסעמיך לרבי אליעזר נמי לישקליה ניהליה ביד (נהי דטעמא משום שנוי הוה נשקליה ניהליה ביד, דהא איכא שנוי: דמודה רבי אליעזר בנוטל לחבירו שאינו אלא שבות) ! ? **האי מאי? אי אמרת בשלמא רבי אליעזר - היינו דגזר יד אטו כלי** (לגבי מכשירי מצוה שבות ואיסור דאורייתא - היתר משוי להו, וטעמא משום דאפשר לשנויי משנינן, כי היכי דמשנינן מאב מלאכה לשבות - משנינן נמי משבות החמורה לשבות הקלה, הלכך יד חמורה משנינן, דאורייתא בהכי, ודומה לכלי, ואיכא למגזר בה טפי יד אטו כלי), **אלא אי אמרת רבנן היא** (וטעמיהו משום דאב מלאכה לא מידחי) - (למה לה לאהדורי אשבות כל דהו) **נשקליה ניהליה ביד? ותו לא מיד** (ותו ליכא לאקשווי מיד).

משנה :

כהן שלקה באצבעו - כורך עליה גמי במקדש (ואף על פי שהגמי מרפא את המכה, הואיל והשתא מיהא צורך עבודה היא: דלאו אורח ארעא שתראה מכתו עם העבודה - מכסה אותה בגמי), **אבל לא במדינה** (שמרפא בשבת, ורפואה בשבת - שבות היא, ואסור); **אם להוציא דם** (שמהדקה בגמי כדי להוציא דמה) - **כאן וכאן אסור** (שאינן זה צורך עבודה; ועוד: דהוה ליה חובל, ואב מלאכה לא משתרי לגבייהו) .

גמרא :

אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן (אזור קטן נאה, כמו 'היא חגרה בצלצול' דסוטה (דף טו, ב) ובלע"ז בנדי"ל) **הוי יתור בגדים** (ותניא בשחיטת קדשים בפרק שני (זבחים דף יח, א): **'לבש שני מכנסים, שני אבנטים, חסר אחת או יותר אחת, או שהיתה לו רטיה על [מכת] בשרו תחת בגדו ועבד עבודה - עבודתו פטולה'** ויליף לה התם מקראי [ויקרא א, ח]: **'בני אהרן הכהנים'**: בכהונם, כלומר: בבגדי הדיוט הזקוקין להם; כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - עבודתו פטולה, דהיינו יתור בגדים);

ורבי יוחנן אמר: לא אמרו (באותה משנה) יתור בגדים אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים (כגון באצבע) - **לא הוי יתור בגדים. ותיפוק ליה** (בין גמי בין צלצול) **משום חציצה** (משום דחייץ בין ידיו לעבודה, ואנן ולקח **הכהן** [ויקרא ד פסוקים ה, כה, ל, לז]; ויקרא יד פסוקים יב, יד, טו, כד, כה; במדבר פרק ה פסוקים יז, כה; במדבר יז, יט; במדבר יט פסוקים ד, ו; דברים כד, ד) **וזקן הכהן** [ויקרא יז, ו] בעינן, דמשמע בעצמו על ידו ולא על ידי אחרים) ?

בשמאל (שאינן עבודה כשרה בה, כדאמר בשחיטת חולין חולין כב, א): **'כל מקום שנאמר אצבע או כהן אינו אלא ימין'**;

אי נמי בימין ושלא במקום עבודה (כגון על גב האצבע) . **ופליגא** (הא דרבי יוחנן דאמר שלא במקום בגדים לא הוי יתור בגדים, ואפילו בגד שלש על שלש [אצבעות] משמע דלא פטיל) **דרבא, דאמר רבא אמר רב חסדא: במקום בגדים אפילו נימא אחת חוצצת** (ואף על גב דמשום יתור בגדים ליכא למימר, דהא לאו בגד הוא -

חציצה מיהא הויא, דכתיב (ויקרא ו,ג) ומכנסו בדילבש על בשרו: שלא יהא דבר חוצץ), **שלא במקום בגדים שלש על שלש חוצצות** (דכיון דבגד מקרי - הוי יתור בגדים; והאי דנקט בלשון חציצה - משום דרישא איירי בנימא אחת במקום בגדים, דלא מצי למתנייה יתור בגדים, דלאו בגד הוא), **פחות משלש על שלש אינן חוצצות** (דאידי דלא חשיב בגד - יתור בגדים אין כאן, דלאו בגד הוא! וחציצה נמי אין כאן, דשלא במקום בגדים הוא, ושלא במקום עבודה); **אדרבי יוחנן ודאי פליגא** (הא דרבא, כדאמרן: שלא במקום בגדים רבי יוחנן לא חשיב יתור כלל, אפילו בבגד גדול), **אדרב יהודה בריה דרבי חייא מי נימא פליגא** (הא דרבא דאמר שלא במקום בגדים פחות משלש אין חוצצות, ואיהו אמר דצלצול קטן חייך ואף על גב דלא הוי שלש על שלש)? **שאני צלצול קטן דחשיב**.

לישנא אחרינא אמרי לה: אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן - חוצץ (משום יתור בגדים); **ורבי יוחנן אמר: לא אמרו חציצה בפחות משלש על שלש אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים -**

(עירובין קד, א) **שלש על שלש חוצצות, פחות משלש אין חוצצות** (ומשום יתור בגדים), **והיינו דרבא**.
(והיינו נמי כלישנא קמא, ואין בה חילוק אלא במילתיה דרבי יוחנן, והאי דנקטי לה במילתיה דרב יהודה בלשון חציצה - משום הך פלוגתא דרבי יוחנן, דלא מצי למתנייה משום יתור בגדים, דקאמר 'פחות משלש על שלש חוצץ במקום בגדים' - לא מצי למימר יתור בגדים אלא משום חציצה; להכי נקט לה לכולה בלשון חציצה.)
אמר רב חסדא: לימא פליגא (הא דרבא, א) **דרב יהודה בריה דרבי חייא** (דחשיב צלצול קטן יתור בגדים)?
שאני צלצול קטן, דחשיב (ואיכא למימר דמודה בה רבא, אבל רבי יוחנן פליג עליה, דהא עלה קאי ופליג);
ולרבי יוחנן (דאמר צלצול נמי שרי), **אדאשמעינן גמי לישמעין** (תנא דמתניתין) **צלצול קטן** (דלא חייך, וכל שכן גמי)?
מילתא אנב אורחיה קא משמע לן: דגמי מסי (משום שבת איצטריך למתני גמי: דאף על גב דמסי - שרי במקדש).

משנה:
בזקין (לשון כיתות, כדאמר בפרק שני דיומא (דף כב, ב) 'ממאי דהאי ויפקדם בבזק' [שמואל א יא, ח] מדי דמבזק הוא' ועוד כמראה הבזק [יחזקאל א, יד] מפרש בחגיגה (דף יג, ב) 'כאור היוצא בין החרסים' שצורפין בהן זהב, והם נקובים וסדוקים, ולהב היוצא בנקב יש בו כמראה ירקרק או אדמדם) **מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו** (מפורין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק), **וממלאין מ'בור הגולה' ומ'בור הגדול'** (כך שמן, ושניהם בלשכת העזרה) **בגלגל** (טורן בלע"ז; אבל במדינה - לא; טעמא מפרש בגמרא: משום שמא ימלא לגינתו ולחורבתו) **בשבת, ומבאר הקר ביום טוב** (ולא בשבת; ובגמרא מפרש מאי ניהו).

גמרא:
רמי ליה רב איקא מפשרוניה (מקום) לרבא: תנן 'בזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו' - במקדש - אין, במדינה - לא;
ורמינהי 'חצר שנתקלקלה במימי גשמים' - מביא תבן ומודה (שוטף בה) **בה'?**

שאני תבן דלא מבטיל ליה (ולכא משום אשוויי גומות, דמלאכה הוא בשבת, דהוי כבנין: דמידי דחיי למאכל בהמה או לטיט החומות - לא מבטיל ליה התם, אבל מלח משנדרס ברגל - לא חזי, ומסתמא מבטיל ליה, ובמדינה אסור).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבא: הא מילתא היכי דמי? אי דמבטליה - קא מוסיף אבנין, (ואפילו בחול אסור להוסיף על המזבח) **וכתיב** (דברי הימים א כח, יט) **הכל בכתב מידה' עלי השכיל** [מלאכות התבנית] (שהבנין נמסר לדוד על ידי הנביאים שלא להוסיף ושלא לגרוע; ואית דנקטי ליה משום שבת, ולא היא: דהא ב'כסוי הדס' בשחיתת חולין (חולין פג, ב) דאיירי בחול הכי נמי פרכינן); **ואי דלא קא מבטליה - קא הויא חציצה** (בין רגליהם לכבש, וחציצה כי האי גוונא פסולה, דתנן בשחיתת קדשים (זבחים פ"ב מ"א, דף טו, ב) **כל הזבחים שקבל**

דמן זר ואונן וערל יושב ועומד על גבי כלי על גבי רגל בהמה ועל גבי רגל חבירו - פסול' והתם יליף טעמא) ! ?

בהולכת אברים לכבש, דלאו עבודה היא (לעולם לא מבטל ליה אלא לאחר דריסה מולחין ממנו עורות קדשים; ודקשיא לך הא הוי חציצה? לא תקשה: דהא דקתני 'בחוקין מלח' - בהולכת אברים לכבש קאמר, דלאו עבודה, דקא טלקא דעתא השתא דכיון דכל הכפרה תלויה בדם אף על גב דהקטר חלבים הוה עבודה - הולכה דידהו מיהא לא חשיב) .

ולא? והא כתיב (ויקרא א.יג) [והקרב והכרעים ירחץ במים] והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה [עלה הוא אשה ריח ניחח לה], ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש (והקריב את הכל רישא דקרא והקרב והכרעים ירחץ במים אלמא באברים קמשתעי קרא, ומדבעי כהונה - שמע מינה עבודה היא) ! אלא אימא בהולכת עצים למערכה, דלאו עבודה היא .

דרש רבא: חצר שנתקלקלה במימי גשמים - מביא תבן ומרדה בה (לדרוס עליה) .

אמר ליה רב פפא לרבא: והתניא 'כשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה' (כדרך חול) אלא בשולי קופה (שנשתברה ונשארו השולים) ? הדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש: דברים שאמרתי לפניכם - טעות הן ביד, כרם כך אמרו משום רבי אליעזר: 'וכשהוא מרדה - אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה' .

ממלאין מבור הגולה:

עולא איקלע לבי רב מנשה, אתא ההוא גברא טרף אבבא (הקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול), אמר: מאן האי ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא (דקסבר כל אולודי קלא אסיר) ?

אמר ליה רבה: לא אסרו אלא קול של שיר (הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת) . איתיביה אביי [תוספתא שבת פ"ב מ"ז ג' לברמן]: 'מעלין בדינאי' (מעלין יין מחבית לחבית על ידי שני קנים החתוכים באלכסון, ומניח ראשין המשופעים זה כנגד זה, ונותן אחד מן הקנים בחבית ומוציא בפיו בראש הקנה האחר מעט מן היין אליו, ומסלק משם, והיין יוצא כולו מאליו; 'דיופי' = שתי פיות) ומטיפין מיארק לחולה (כלי הוא, ופיו צר, ושל מתכת הוא, ומנוקב בתחתיתו נקבים נקבים דקין, וממלא מים, וסותם פיו העליון; וכל זמן שפיו סתום - אין המים יוצאין בנקבים התחתונים, וכשרוצה - נוטל פקק העליון והמים יוצאין בנקבים טיף אחר טיף, ונותן כלי מתכת וכופהו תחתיו, וקולן נשמע לחולה) בשבת; לחולה - אין, לבריא - לא; היכי דמי? לאו דנים וקא בעי דליתער (על ידי קול זה, ומתיראין להקיצו בידיים שמא יבעית; וכיון דלהקיש הוא - לא בנעימה ובנחת נשמע, שהרי קול נעים מרדימו והולך, אפילו הכי לבריא לא), שמע מינה אולודי קלא אסיר !

לא, דתיר וקא בעי דלינים, דמשתמע כי קלא דזמזומי (צינב"ש [פעמונים]) .

איתיביה: 'המשמר פירותיו מפני העופות ודלעיו מפני החיה - משמר כדרכו בשבת, ובלבד שלא יספק (כף אל כף) ולא יטפה (ידיו על לבו) ולא ירקד (ברגל להשמיע קול להבעית העופות) כדרך שהן עושין בחול'; מאי טעמא? לאו דקמוליד קלא, וכל אולודי קלא אסיר? אמר רב אחא בר יעקב: גזירה שמא יטול צרור (ויזרוק לרשות הרבים להבריח העופות) .

ואלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: 'נשים המשחקות באגוזים (לגלגלן דרך דף, ומכות זו את זו כדרך שמשחקות הנשים) - אסור', מאי טעמא, לאו דקא מוליד קלא, וכל אולודי קלא אסיר? לא, דלמא אתי לאשוויי גומות (להכין דרך לגלגל האגוז); דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב יהודה 'נשים משחקות בתפוחים (נמי כהאי גוונא) אסור', התם מאי אולודי קלא איכא? אלא דילמא אתי לאשוויי גומות .

תנן 'ממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת', במקדש - אין, במדינה - לא, מאי טעמא, לאו משום דאולודי קלא (שהגלגל משמיע קול) ואסיר?

לא! גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו (מתוך שממלאין בו בלא טורח - אתי להשקות בו בגינתו וחורבתו בשבת) .

אמימר שרא למימלא בגילגלא במחוזא, אמר: מאי טעמא גזרו רבנן - שמא ימלא לגינתו ולחורבתו? הכא לא גינה איכא ולא חורבה איכא !

כיון דקא חזא דקא

(עירובין קד, ב)

תרו (שורין) בה כיתנא (פשתן, בחול; ואית דגרסי 'בונתא' = כוסמין) - אסר להו.

ומבאר הקר:

מאי 'באר הקר'?

אמר שמואל: בור שהקרו עליה דברים והתירוה (כשעלו מן הגולה הוצרכו לה, כדלקמן, ונימנו והתירוה ובטלו תקנת השבות ממנה למלאות הימנה בגלגל, ולא התירו אלא אותה לבדה;

'הקרו' לשון קריאה (ע"י מקרה) שהביאו בה ראיות לדבריהם שיש בהן כח לעקור שבות מפני דוחקן).

מיתיבי: 'לא כל הבורות הקרות התירו אלא זו בלבד', ואי אמרת שהקרו דברים עליה, מאי 'זו בלבד' (היאך יקראו לשאר בורות 'בור הקר' - הרי לא הוקרו דברים אלא על זו? ומדקתני 'בור הקר' פשיטא דההוא לחודיה קשרי)?

אלא אמר רב נחמן בר יצחק: באר מים חיים, שנאמר (ירמיהו ו, ז) כהקיר ביר מימיה [כן הקרה רעתה חמס וְשָׁד יִשְׁמַע בָּהּ עַל פְּנֵי תְּמִיד חָלִי וּמָכָה] (על ידי שמ"ס חיים היתה - קרי ליה 'בור הקר', לשון מקור, כמו כהקיר ביר מימיה: כמו שמעין מקור מימיה הנובע מתחדש והולך ומוסיף תמיד - כך הקרה רעתה).

גופא: 'לא כל הבורות הקרות התירו אלא זו בלבד, וכשעלו בני הגולה - חנו עליה, ונביאים שביניהן (חגי זכריה ומלאכי) התירו להן' ולא נביאים שביניהן אלא מנהג אבותם בידיהם (באותו הבור).

משנה:

שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה, דברי רבי יוחנן בן ברוקה; (כהן מוציאו בהמיינו בשבת ולא חייש לטלטול, דאין שבות במקדש; בהמיינו = באבנטו; ואף על גב דמטמי ליה לאבנט שהוא קדוש - הכי עדיף שלא לשהות את הטומאה בעזרה ולחזור אחר צבת של עץ שהיא פשוטי כלי עץ שאינה מקבלת טומאה; ובידיו לא נגע בה: דלא ניטמי כהן גופיה, הלכך בהמיינו אוחזו דלא נגע ביה, ושרץ אינו מטמא במשא, והאבנט שמיטמא בשרץ - אינו מטמא הכהן האוחזו, דהוה ליה אבנט ראשון לטומאה, והלכה רווחת היא בכל הש"ס שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה בלבד, וגם במקרא לא מצינו טומאה לכלים ולאדם אלא מן השרץ והנבלה וכיוצא בהן, שהוא אב הטומאה, אבל ראשון לטומאה - מטמא אוכלין ומשקין, כדכתיב (ויקרא יא, ג) וכל כלי חרש אשר יפול מהם [אל תוכל כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו], דהוה ליה כלי חרס ראשון לטומאה מכיון שנתלה שרץ באוירו, ואף על פי שלא נגע, והכלי חוץ ומטמא מה שבתוכו; יכול אם כלים היו בתוכו יטמאו מחמת כלי ראשון? תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא וסמך ליה [פסוק לד] מכל האוכל אשר יאכל: אוכלין ומשקין מקבלין טומאה מחמת הכלי, ואין כלי אחר מיטמא מחמתו; [בשלהי 'הכל שוחטין']

רבי יהודה אומר: בצבת של עץ (שהיא פשוטי כלי עץ), שלא לרבות את הטומאה (לטמא האבנט, ונוח לו להשהותו שם ולחזור אחרי הצבת מלרבות הטומאה).

מהיכן מוציאים אותו (בשבת)?

מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם ולמזבח, דברי רבי שמעון בן ננס (אבל בעזרה אם נמצא שם - מכסהו בסיר ומניחו עד שתחשך);

רבי עקיבא אומר: כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת (אם יכנס לו בטומאה, דהיינו כול העזרה) - משם מוציאים אותו;

ושאר כל המקומות (למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: לבן ננס כול העזרה, לרבי עקיבא לשכות) כופין עליו פסכתו (סיר של נחשת לכסתו עד שתחשך למוצאי שבת; 'סירותיו' מתרגמינן פסכתו וריותיה (שמות כז, ג)).

רבי שמעון אומר (מפרש בגמרא אהיכא קאי): מקום שהתירו לך חכמים - משלך נתנו לך (כדמפרש בגמרא), שלא התירו לך אלא משום שבות.

גמרא:

אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ (כלי שנטמא בשרץ) למקדש - חייב (חטאת בשוגג וקרת על זדונו, משום כי את מקדש ה' טמא (במדבר יט, כ); שרץ עצמו - פטור; מאי טעמא? - אמר קרא (במדבר ה, ג) מזכר ועד נקבה תשלחו [אל מחוץ למחנה תשלחם ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם] (במקדש קאי, כדכתיב בסיפיה ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם - דומיא דזכר ונקבה: אדם שיש לו טהרה בטבילה) מי שיש לו טהרה במקוה, יצא שרץ שאין לו טהרה.

לימא מסייע ליה: ' (במדבר ה, ג) מזכר ועד נקבה תשלחו [אל מחוץ למחנה תשלחם ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם] - פרט לכלי חרש (טמא, שאם הכניסו למקדש - פטור), דברי רבי יוסי הגלילי; מאי טעמא, לאו משום דלית ליה טהרה במקוה (דכתיב (ויקרא יא, ג) ואותו תשברו: שאין לו טהרה אלא בשבירתו)?

לא! מי שנעשה אב הטומאה, יצא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה. (לא! לעולם אימא לך המכניס שרץ חייב, וטעמא דכלי חרס - משום שאינו ראוי למדרס ולהיות אב הטומאה, דבעינן דומיא דזכר ונקבה: מי שנעשה אב הטומאה, פעמים שהוא אב הטומאה כגון זב וזבה וטמא מת, וכן

הכלים נמי: הואיל וראוין לעשות אב הטומאה כגון זכר ונקבה, כגון כלי שהוא ראוי למדרס ולמושב הזב הוי אב הטומאה על ידי מדרס של זב, ומטמאין אדם וכלים, כדכתיב (ויקרא טו, ו) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא, המכניס למקדש אפילו כשהן ראשוניים, כגון שנטמאו במגע הזב או נגעו במדרס הזב או בשאר אבות הטומאה – חייב, יצא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה: שאין לך כלי נעשה אב הטומאה לטמא אדם או כלי אלא מדרס הזב, כדפרישית לעיל, או מגע המת: דמת = אבי אבות הטומאה, כדכתיב ב'זאת חקת' בכלי או באדם שנגע במת: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב [במדבר יט, כב], פירוש: נפש הנוגעת בו – בטמא זה שנטמא במת – תטמא עד הערב, והא לא מצית למימר דהאי 'והנפש הנוגעת' – בנוגע במת עצמו קאמר, דאם כן טומאת שבעה איכא! אלמא טמא מת – אב הטומאה משוי ליה קרא לטמא אדם; הלכך: כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה כלל, דלמדרס לא חזי משום דנשבר, ותניא בהדיא בפרק 'דבי עקיבא' במסכת שבת (דף פד, א) מדרס כלי חרס טהור; ועל ידי מגע נמי לא הוי אב הטומאה, דכתיב לעיל מההוא קרא [במדבר יט, יט] וחטאו ביום השלישי וגו' [במדבר יט, כב] וכל אשר יגע בו הטמא וגו': כל היכא דקרינן ביה 'וחטאו': דיש לו טהרה בטבילה – קרינן ביה 'והנפש הנוגעת תטמא', וכל היכא דלא קרינן ביה 'וחטאו' לא קרינן ביה 'והנפש הנוגעת'.

לימא כתנאי: 'שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציא או כהמיינו שלא לשהות את הטומאה, דברי רבי יוחנן בן ברוקה; רבי יהודה אומר: כצבת של עץ מוציא, שלא לרבות את הטומאה' מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמאן דאמר שלא לשהות, קסבר המכניס שרץ למקדש חייב (קסבר שרץ טעון שילוח מדאורייתא, הלכך לא מידחי מקמי רבוי הטומאה דאבנט), ומאן דאמר שלא לרבות, קסבר המכניס שרץ למקדש פטור? לא! דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי: מר סבר שהויי טומאה עדיף (מאפשי טומאה, דהא אבנט נמי מידי דקדש הוא), ומר סבר אפשי טומאה עדיף!

אלא כהני תנאי, דתנן 'מהיכן מוציאין אותו כו'; מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמאן דאמר מעזרה – לא (לא מפקינן ליה בשבת), קסבר המכניס שרץ למקדש פטור (דלא בעינן שילוח מדאורייתא, הלכך לא מדחיא שבות מקמיה, ומהיכל ומאולם – הוא דמפקינן ליה, דמשום כבוד שכינה לא העמידו חכמים דבריהם), ומאן דאמר מכולה עזרה קסבר חייב?

(עירובין קה, א)

אמר רבי יוחנן: (לענין עיולי, כולי עלמא המכניס שרץ חייב, ולענין להוציא הנמצא בעזרה בשבת) ושניהם מקרא אחד דרשו (בהאי קרא פליגי): (דברי הימים ב כט, טז) ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את כל הטומאה אשר מצאו בהיכל ה' (עבודה זרה ותקדושתה, שהן מטמאין באהל) לחצר בית ה' (עזרה) ויקבלו הלויים להוציא לנחל קדרון חוצה (אבל כהנים אחרים לא מיטמאין אף על פי שהיו צריכים לאנשים הרבה – אלו מוציאין מן ההיכל לעזרה, ואילו משם ולחוץ – לויים הוא דמיטמאין, ולא כהנים); מר (בן ננס) סבר: מדאשתני בעזרה בלויים (מדאשתני טומאת עזרה מכהנים ללויים שמע מינה היכא דאיתא בעזרה לא מפקינן ליה בעבירה אלא מהדרינן אהתירא ובשבת נמי לא דחינן שבות) טומאה בעזרה ליכא (כלומר: היכא דאיתא התם לא חמירא כולי האי), ומר סבר: עד היכא דלא אפשר בלויים (בהיכל לא עיילי לויים דאפילו כהנים אסירי למיעל אלא לעבודה, כדכתיב (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקדש – זה היכל, מבית לפרוכת זה לפני ולפנים) – מפקי כהנים, השתא דאפשר בלויים – תו לא מטמאי כהנים (שהרי אפשר בלויים, אבל לשהויי עד אורתא – לא).

תנו רבנן: 'הכל נכנסין בהיכל לבנות, לתקן, ולהוציא את הטומאה, ומצוה בכהנים; אם אין שם כהנים – נכנסין לויים; אין שם לויים – נכנסין ישראלים', ואידי ואידי טהורין – אין, טמאין – לא.

אמר רב הונא: רב כהנא מסייע כהני (דאמר לקמן כהנים טמאין עדיפי מטהורי ישראלים), דתני רב כהנא: 'מתוך שנאמר (ויקרא כא, כג) אך אל הפרוכת לא יבא [ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם] (בבעלי מומין כתיב), יכול לא יהו כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות דיקועי פחים (טסין של זהב שמחפין בהן בית קדשי הקדשים מתוכו)? תלמוד לומר 'אך' – חלק (כלומר: אכין ורקין מיעוטיין, כל אתין וגמין – רבויין; חלק = מיעוט, דלמלאכה שרי לעיולי); מצוה בתמימים, אין שם תמימים – נכנסין בעלי מומין; מצוה בטהורין, אין שם טהורין – נכנסין טמאין', אידי ואידי כהנים – אין, ישראלים – לא.

איבעיא להו: טמא ובעל מום (אי אפשר אלא באחד מהן) איזו מהן נכנס? רב חייא אשי אמר רב: טמא נכנס, דהא אישתרי בעבודת ציבור (דכתיב (במדבר כב) במועדו – ואפילו בטומאה, אבל בעל מום לא הותר, דתניא בתורת כהנים [ספרא אמור פרשתא ג משנה ג] 'מום בו את לחם אלהי לא יגש להקריב' [ויקרא כא, כב], אין לי אלא תמידין שהן קרויין לחם – כענין שנאמר את קרבני לחמי לאשי, שאר קרבנות צבור מניין? תלמוד לומר שוב לחם' קרא אחרינא: וכתיב בתריה [ויקרא כא, כב] לחם אלהי מקדשי הקדשים, וסמין ליה אקרא קמא דנשתמע הכי: לא יגש להקריב לחם

אלהיו); רבי אלעזר אומר: בעל מום נכנס, דהא אישתרי באכילת קדשים (מהאי קרא ניקרא כא,כב): לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל). צצ

רבי שמעון אומר [מקום שהתירו לך חכמים - משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות]:

רבי שמעון היכא קאי התם קאי דתנן מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר' שמעון אומר אפי' חמש עשרה אמה יכנס לפי שאין המשוחות ממצעין את המדות מפני הטועים דקאמר תנא קמא לא יכנס ואמר ליה רבי שמעון יכנס: שלא התירו לך אלא משום שבות: היכא קאי התם קאי דקאמר תנא קמא קושרה ואמר ליה רבי שמעון עונבה עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו ליה רבנן קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו ליה רבנן.

המשוחות. מודדין התחומין ומציבין סימן כשהן מודדין מדתן:

מפני טועי המדה. שמא יטעו בה הלכך מקצירין אותה נמצא שעדיין התחום לא הגיע ומי שהחשיך לו חוץ לתחום כבר נכנס בתוך אלפים ט"ו אמות כדפרישית במי שהוציאוהו (לעיל דף נב). ל"א מפני הטועין ששוכחין ויוצאין וחוזרין ונכנסין לפיכך מקצירין המודדין את התחום הסימן ומציבין בתוך התחום שאם יצא לא עבד איסורא:

יכנס. דמשלך נתנו לך שכבר הוא בתוך תחומו והכא אתא ר' שמעון למיתב טעמא למילתיה דלא תימא מיקל אני באיסור שבת אלא משלו נתתי לו והכא נקט לה משום פלוגתא דנימא כנור כדמפרש ואזיל:

קושרה. בנימא כנור שנפסקה ופליג רבי שמעון ואמר בברייתא עונבה ואמר הכא טעמא למילתא ופליג אתנא דלעיל ואמר לא הותרו במקדש אלא שבות ובתרתיה מיפלגא מילתא דרבי שמעון רישא במחשיך חוץ לתחום וסיפא בנימא כנור והכי קאמר רבי שמעון לתנא קמא אע"פ שהקלתי במחשיך חוץ לתחום מחמיר אני בנימא כנור דהתם משלך נתנו לך אבל כאן לא התירו אלא שבות:

קשירה דאתי לידי חיוב חטאת. במדינה גזרה שמא יקשור קשר של קיימא:

הדרן עלך המוצא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין